

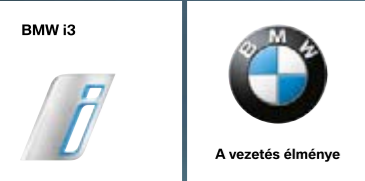

2016. november
december

Ildebrando D'Arcangelo

Don Quijote
Lammermoori Lucia
A kármeliták

Leblanc Gergely
Irène Theorin
Marcello Giordani
Erwin Schrott

BMW Art&Culture
A BMW Magyarország az Opera stratégiai partnere.

FINOMHANGOLT
ENERGIA.
BMW i8. BORN ELECTRIC.

Tisztelt Művészetkedvelők!

El kell árulnom, hogy a *Szerellem* című filmem készítésének egyik fontos momentuma, hogy a zene megkomponálására Mihály Andrást, az Opera akkori igazgatóját kértem fel. Amikor a tekercek készen lettek, és a mozgóképes szalaghoz hozzáillesztettük a hangfelvételt, azt éreztem, hogy ezek a mozgások, ezek a tartalmak nem igénylik a zenei támogatást. Ebben ő is egyetértett velem. Egy jelenet volt csupán, ami kivételt képezett, mégpedig az, amikor az idős dáma megkapja a fia hamis levelét, amelyet valójában a feleség írt. A zenének itt színes, groteszk tartalma lett, furcsa, de mégis megnyugtató, játékos kifejezéssel.

Én valójában arra vagyok kíváncsi, hogy ki az a merész tehetség, akiben van valamilyen vonzódás a film iránt, akit megérint ez a téma, vagy provokálja a feladat, esetleg a hangszerelés egy olyan régióját hozza létre, ami egyfajta pecsétet, márkát kölcsönöz az operájának. A történet maga egyszerű, de nagyon megrázó. Ha a zeneszerzőben van egy alaphang, és ezt megszólaltatja, egy kicsivel másabb lesz ez a produkció. Valóban operává válik.

Az én szerepem ebben az ügyben minimális. Amikor a hír eljutott hozzám, hogy operaadaptáció készül a filmből, nem merült fel bennem, hogy mindehhez hozzá tudnék tenni valamit. Ha azonban e számomra nem érdektelen gyermekemnek testvére születik, az egy nagyon nagy dolog lenne a nézőnek, az operairodalomnak és persze nekem is.

Ebben az évben rengeteget utaztam, sok elfoglaltságom volt, de kíváncsi vagyok és előbb-utóbb sort kerítek arra, hogy megnézzem Varga Judit első operáját. Át fogom vágni ezt a szalagot, ígérem! Addig is üdvözlémet és köszönetemet küldöm mindazok számára, akik ebben a vállalkozásban részt vettek.

Szeretettel,

Makk Károly

Fodor Miklós

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

ERKEL
SZÍNHÁZ

MAGYAR NEMZETI
BALETT

A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG
ZENEKARA

BUDAPESTI OPERA
KÓRUS

EIFFEL
MŰHELYHÁZ

3	TISZTELT MŰVÉSZETKEDVELŐK! Makk Károly beköszöntője
6	MINDEN ERŐFESZÍTÉS MEGÉRI Beszélgetés Leblanc Gergellyel
10	RABSZOLGÁK LÁZADÁSA Spartacus
12	MEGÉRKEZÉS Bogányi Tibor-interjú
13	KETTŐS ÜNNEP A bánya/Szerelem
16	HATÁRTALAN '56 '56-os programok az Operában
20	TOMBOLO HARMÓNIAK Lammermoori Lucia
22	A HALÁL ÁRNYÉKÁNAK VÖLGYÉBEN A kármeliták
24	CSILLAGOK BUDAPEST EGÉN Iréne Theorin, Erwin Schrott, Marcello Giordani
28	EGY CIPŐBEN JÁRVA Beszélgetés Bruce Hellmersszel
29	ÁLMOK ÚTJÁN Megjelent Lukács Gyöngyi könyve
30	JÓT TESZ A LÉLEKNEK Karitatív események
34	NAGYBETŰS FÉRFIAK A Hány Estély sztárvendége: Ildebrando D'Arcangelo

4	KOCSIS ZOLTÁNRA EMLÉKEZÜNK Ókovács Szilveszter nekrológja
8	ERZSIKE ALBUMAI – I. RÉSZ Archív
12	„AKIT EGYSZER MEGÉRINT AZ OPERA VARÁZSA...” Operarajongó: Andor Éva
14	ELÁZVA Johan Inger's Rain Dogs
16	ELKÉSETT SZERELEM Traviata
18	EGY AZ EGYBEN Székely fonó
22	NINCS VESZVE SEMMI Simándy100
24	WAGNER BŰVKÖRÉBEN Richter János100
28	„A KARMESTER A KIRÁLY” Christian Badea-interjú
32	ROMANTIKUS INDÍTÁS Újév az Operában
34	FÉRFIAK NAGYBETŰVEL A Hány Estély sztárvendége: Aleksandrs Antonenko

OPERA
A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ MAGAZINJA

Megjelenik 20 000 példányban.

ISSN 1789-4093

FELELŐS KIADÓ: Ókovács Szilveszter főigazgató
KIADVÁNYKONCEPCIÓ: dr. Turkovics Monika
 marketing- és kommunikációs igazgató
SZERKESZTŐ: Filip Viktória
ARCULAT: Mátai és Végh Kreatív Műhely
KORREKTOR: Dreinré Szemők Ildikó

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Mátai és Végh Kreatív Műhely
NYOMDA: Keskeny és Társai 2001 Kft.
CÍMLAPPOTÓ: Ildebrando D'Arcangelo: Uwe Arens, Deutsche Grammophon
HIRDETÉSFELVÉTEL: hirdetes@opera.hu

SZERZŐK: Braun Anna | Filip Viktória | Hankó Viktor | Jávorszky György | Karczag Márton | László Ferenc | Molnár Kinga | Pallós Tamás | Papp Tímea
 Szentgyörgyi Rita | Oláh András | Várkonyi Benedek | Zsiray-Rummer Zoltán
FOTÓ: Uwe Arens / DG | Csibi Szilvia | Emmer László | Gács Tamás | Kristin Hoebermann | Ken Howard - Metropolitan Opera | Johannes Ifkovits | Kenéz László
 Mészáros Mátyás | Nagy Attila | Pályi Zsófia | Pannon Filharmonikusok | Rákossy Péter | Teknős Miklós | TV2 | Veres Anabella

Minden erőfeszítés megéri

○ A DIÓTÖRŐ ALIYA TANYKPAYEVÁVAL
Fotó: Nagy Attila

Az évad legjobb táncművészeként a Magyar Nemzeti Balett Étoile-ja Leblanc Gergely lett, akinek tehetségét többek között az Aranyecsetben, az Elfújta a szélben, a Giselle-ben és a Rómeó és Júliában csodálhattuk meg. Az ősszel Spartacust és a Don Quijote Basilját alakító táncost a szép emlékek mellett a nehéz pillanatokról is kérdeztük.

Braun Anna

Idén az Étoile, az előző szezonban pedig a legjobb férfitáncosnak járó díjat érdemelte ki. Másfajta „előjogokat” biztosít ez a két cím?

Az évad férfitáncosát a Magyar Művészeti Akadémia választja ki, az Étoile személyéről viszont az Opera dönt. Nem lehet elismeréseket összehasonlítani, egyik sem jelent privilégiumot, mindkettő nagyon fontos számomra. Az Étoile ugyanakkor egy egészen különleges megtiszteltetés, hiszen ezzel a gesztussal azok értékelték a teljesítményemet, akikkel nap mint nap együtt dolgozom.

Ez a jutalom belépő a következő idény összes főszerepére?

Korántsem, hiszen az előző időszak munkájáért kaptam és a szezon végéig viselem. A gyakorlatban egyébként ez azt jelenti, hogy minden alkalommal, amikor táncolok, ott szerepel a nevem mellett.

Korábban megsúgta valaki, hogy Ön lesz az év egyik kiemeltje?

Nem, és nem is szeretek ilyesmiben reménykedni, nehogy csalódás érjen. Emlékszem, amikor a Csillagóra Gála-esten Ókovács Szilveszter a kezembe

adta a mikrofont, hogy mondjak néhány szót, és én csak álltam némán tíz-tizenöt másodpercig, mert meg sem tudtam szólalni. Előzőleg egy duettet táncoltam a *Csipkerózsikából* Melnik Tatianával, a bejelentéskor éppen a kulisszában álltam, így ott tudtam meg a hírt a színpadon. Az eufória, amit akkor éltem át, még napokig elkísért, sőt még most is érzem, amikor felidéződik az a pillanat. Nehéz átadni, de megpróbálom megfogalmazni, hogy pontosan mit is jelent nekem ez a rang. Természetesen nem azt, hogy mostantól hátradőlhetek, mert elértem a pályám csúcsára. Szerintem egy táncos soha nincs készen, mindig van miben fejlődnie, van miért dolgoznia. Az Étoile mégis összegzése és megbecsülése az eddigi erőfeszítéseimnek, egy olyan kitüntetés, ami minden nehézséget, minden álmatlan éjszakát, minden korábbi feszültséget és izzadságcseppet kompenzál – mindent visszakaptam, amit beleraktam a feladataimba.

○ CSILLAGÓRA GÁLA | Fotó: Csibi Szilvia

Azt érzem, hogy megérte minden sírás, minden rossz nap, minden munkaóra.

Sok balul sikerült perce volt az elmúlt tizenöt évben?

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem volt. Mindenki életében vannak ilyen momentumok. A kérdés az, hogy ki tud túllendülni rajta, és kit vág földhöz. Szerencsére én mindig föl tudtam állni.

Segít valaki kezelni ezeket a nehéz helyzeteket?

Az együttesben mindig van kihez fordulnom, mindig kapok támogatást. Ha rossz passzban vagyok, van, aki lelket önt belém, akinek elmondhatom a problémáimat. Olyan emberekről van szó, akik végigélték azt, amivel én is küzdök, és van elég tapasztalatuk, hogy támaszt nyújtsanak. Van egy kép az ágyam felett,

○ PETITE MORT TANYKPAYEVA ALIYÁVAL | Fotó: Csibi Szilvia

a falon, ami a díjátadón készült. Ez is motivál és erőt önt belém minden nap.

Ez a fotó, ugye, nem kerül a fiók mélyére az évad végén?

Nem, dehogy! Az Étoile titlust egy valamiféle elnöki címhez tudnám hasonlítani, amit a viselője akkor is magáénak tudhat, amikor már nincs hivatalban. Egyrészt vitalitást ad, másrészt persze meg kell felelnem és emiatt minimális nyomást is érzek. Kicsit olyan ez, mint amikor egy város jogot kap arra, hogy olimpiát rendezzen, és minden út, minden közterület újjászületik. Bizonyos ér-

Ez a remekmű sokakat meghihletett azóta, rengeteg feldolgozása készült el. A hazai variánst először ifj. Harangozó Gyula alkalmazta színpadra Pongor Il-dikóval és Fajth Blankával. Én is táncoltam ennek a felújított verzióját, amikor az első évadomat töltöttem az Operában...

...és megkapta a legjobb pályakezdőnek szánt díjat is...

...amire nagyon büszke vagyok! Visszatérve, az eredeti, Petipa által koreografált verzió adja minden feldolgozás vázát, viszont nagyon sok

○ CSIPKERÓZSIKA | Fotó: Nagy Attila

teleben én is megújultam: most még több energiát és eltökéltséget érzek ahhoz, hogy jobban dolgozzak. Újra táncolhattam a *Spartacus*ban, itt a Don Quijote, és a kettő között pedig Új-Kaledóniában léptem fel.

A Spartacus a szereposztás miatt jelentett újdonságot, a Don Quijote pedig teljesen új produkcióként fut a repertoárban. Hogyan módosult ez a balett a néhány évvel ezelőtti, felújított verzióhoz képest?

A művet először 1869-ben mutatták be, Marius Petipa írta a szöveggel és készítette a koreográfiát, Ludwig Minkus pedig a zenét illesztette hozzá.

apróságon alakítanak a jelenkor koreográfusai. Módosulnak a táncok, a közties jelenetek, a színészi játék, de a stílus és a karakter minden Don Quijotében nagyjából ugyanaz marad. Én is megpróbálom tovább építeni azt a Basilt, akit eddig alakítottam. Nem felejttem el, nem lesz egészen új, mégis egy másik karakterrel találkozhatnak majd a nézők.

Milyen az új Basil?

Jó néhány év telt el azóta, hogy utoljára táncoltam ezt a figurát, közben én is változtam, Basil egyénisége is sokkal magabiztosabbá érett bennem. Amikor korábbi felvételekről visszaneztem magam, feltűnt, hogy az előadásomban

Premier

némi féltékenységet láttam. Ha egy táncos nem elég karakán, nem elég határozott egy szerepben, azt a közönség is azonnal érzi.

A balett cselekménye Basil és Kitri szerelme köré épül, megtartva Miguel de Cervantes regényének emblematikus jeleneteit...

Igen, de ez a darab véleményem szerint egyáltalán nem a történetről szól, hanem inkább hangulatokról, érzésekről, a tánc szeretetéről, élvezetéről... Ehhez igazodnak a megújult jelmezek és a díszlet is. Ezt a variációt az orosz Michael Messerer koreografálta, de az ő eredetijéhez képest is van néhány eltérés. Annak ellenére, hogy minden fontos Don Quijote-jelenet, például a Petipa-féle *grand pas de deux* is benne van, több részletben egészen új megoldásokra számíthatnak az előadások befogadói.

Igaz, hogy az apró módosításokat egy korábban betanult műben lényegesen nehezebb átírni, mint egy új koreográfiát betanulni?

Éppen erről szólt a mai napom: a balettmesterrel egy régi berögződést próbáltunk kimetszeni és az új mozdulatra kicserélni. Rengeteg munka. A darabok általában „az izmokban rögzülnek”, olyan sokszor gyakoroljuk és táncoljuk őket előadásra, hogy gondolkodás nélkül is benne van a testünkben. Most egy ilyen mély tudást kellett felülírni.

Van erre valamilyen speciális módszer?

Nincs semmilyen csodaszer. Be kell menni a terembe és meg kell dolgozni érte. Ez a siker titka. Semmi más. o

Számok és tények

© DON QUIJOTE - CHEPRASOVA ELIZAVETA, LAGUNOV IEVGEN, KATONA BÁLINT, RADZIUSH MIKALAI | Fotó: Csibi Szilvia

A Magyar Nemzeti Balett legújabb nagyszabású produkciójában előadásoként hetvenhat táncművész és huszonnyolc statiszta szereplő vesz részt. Michael Messerer koreográfus munkáját tizenegy betanító balettmester segítette. A darabban tucatnál is több szólóbalerina és nyolc férfi szólólista csillogtathatja meg technikai tudását, és táncari tagok is lehetőséget kapnak nagyobb szerepekre. A női szólólisták között feltűnik a társulat új csillaga, Melnik Tatiana, Basil legendásan nehéz szerepében pedig többek közt Leblanc Gergely, az évad Étoile-ja is színre lép.

Messerer 2012-ben vitte először színre a Petipa–Gorszkij–Minkus-féle Don Quijote-ét a szentpétervári Mihajlovszkij Színházban – az előadást azóta is óriási sikerrel játsszák Oroszországban és külföldi turnékon egyaránt. A koreográfus azóta más együttesek számára is betanította a produkciót, 2016-ban pedig Solymosi Tamás felkérésére érkezett Budapestre, hogy a Magyar Nemzeti Balett művészeivel, négy szereposztásban mutassa be a művet.

A darab új díszletben és jelmezekkel készült. „Az volt a kérésem Rózsa

István díszlettervező és Rományi Nóra jelmeztervező felé, hogy egy spanyol reneszánsz kori, humoros, tradicionális előadáshoz álmódjanak látványt, és kerüljék a túl harsány, groteszk megoldásokat” – emelte ki az orosz alkotó, aki saját munkájában csak apróságokon változtatott az Operaház színpadának méretéhez és a Magyar Nemzeti Balett táncosaihoz alkalmazkodva. Konceptiója nyomán a két magyar tervező keze alatt megszületett a Magyar Állami Operaház történetének egyik leglátványosabb kivitelű színpadi világa.

Messerer, aki több mint huszonöt éve dolgozik a Londoni Királyi Operaházban a Royal Ballet vendég balettmestereként, 2009 óta pedig a Mihajlovszkij Színház vezető balettmestereként tevékenykedik, a darab táncszakmai részével kapcsolatban kiemelte: „Ritka, hogy ennyi szereposztással menjen egy balettelőadás, ráadásul ilyen kiváló szólótáncosokkal. Jó ideje kísérem figyelemmel a Magyar Nemzeti Balett munkáját, és az elmúlt években sokat javult az együttes általános nívója – nagyon megerősödött az egész társulat.”

ORIGO

group

m
v m

Rabszolgák lázadása

Generációk nőttek fel rajta, és most újabb nemzedék ismerkedhet meg Seregi László egyik legemblematicusabb koreográfiájával, a *Spartacusszal*. A szabadság iránti elemi igényről szóló történet leporolva, három friss szereposztásban került ismét az Operaház színpadára.

○ KEKALO IURII, MAJOROS BALÁZS, KOZMÉR ALEXANDRA | Fotó: Csibi Szilvia

○ LEBLANC GERGELY | Fotó: Rákossy Péter

○ MELNIK TATIANA, LEBLANC GERGELY | Fotó: Nagy Attila

○ Fotó: Nagy Attila

○ VÉKES ROLAND, TIMOFEEV DMITRY | Fotó: Rákossy Péter

○ LEBLANC GERGELY | Fotó: Rákossy Péter

○ Fotó: Csibi Szilvia

○ LEBLANC GERGELY, MELNIK TATIANA | Fotó: Pályi Zsófia

○ LEBLANC GERGELY | Fotó: Rákossy Péter

○ MELNIK TATIANA | Fotó: Rákossy Péter

○ FELMÉRY LILI | Fotó: Pályi Zsófia

○ BAKÓ MÁTÉ, CARULLA LEON JESSICA | Fotó: Csibi Szilvia

○ TIMOFEEV DMITRY | Fotó: Pályi Zsófia

○ OLÁH ZOLTÁN | Fotó: Csibi Szilvia

Megérkezés

Egy nehezen megkomponált, versenygyőzelemtől és premierektől is megfosztott, a zeneszerző által is balsorsúnak tartott remekmű kálváriája ért véget az Ybl-palotában októberben tartott színpadi ősbemutatóval. Einojuhani Rautavaara *A bánya* című operájáról és a finn mesterhez fűződő személyes kapcsolatáról Bogányi Tibor karmester mesélt.

Filip Viktória

„Rautavaara számos alkotását ismertem meg finnországi diákéveim alatt, de közvetlenebb nexusba akkor kerültünk, amikor elkezdtem dirigálni a darabjait. Amióta körvonalazódni kezdett *A bánya* budapesti premierje, folyamatosan vittem neki a híreket. Helsinki kikötőjénél lévő tágas, polgári lakásában mindig szívélyesen fogadott, és nem akarta elhinni, hogy valóra válik ez az álma. A korábban fűtött, szenvedélyes lelkiállapotú Rautavaara a kor előrehaladtával megnyugodott és hálás személyiséggé vált. Depresszív, de mély érzetű, gondolkodó emberként ismertem meg őt. Ókovács Szilveszter főigazgató úrral is meglátogattuk az otthonában, ahol meghatódva mesélte, hogy élete ajándékának tekinti a gesztust” – kezdte a beszélgetést a harminc évig Finnországban élő muzsikusként, aki a Turku Filharmonikus Zenekar egykori vezető karmestereként Rautavaara számos szimfonikus szerzeményét mutatta be, olyan világszínvonalú zeneszerzők műveivel együtt, mint Aulis Sallinen, Joonas Kokkonen vagy Mikko Heiniö. Bogányi Tibort a hazai közönségnek sem kell bemutatni, hiszen 2011 óta a Pannon Filharmonikusok élén láthatjuk, és Vajda János, Gyöngyösi Levente, Dubrovay

László munkáinak, valamint Tallér Zsófia *Leánder és Lenszirom* című, a Ház rendelésére készült operájának ősbemutatója is az ő nevéhez fűződik. „Az élet úgy hozta, hogy sokat foglalkozom modern darabokkal, de alapvetően a romantikus zene az anyanyelvem. Az utóbbi pár évben Richard Wagner és Anton Bruckner kompozícióit különösen sokat tanulmányoztam” – mondta.

A bánya már 2010-től foglalkoztatta őt, a Tamperei Filharmonikus Zenekar ebben az évben elkészült CD-jét pedig azonnal meghallgatta. „Az volt a benyomásom, hogy ez a darab egy komoly érzelmi töltettel rendelkező részvénytulajánítás Magyarország felé. Rautavaara az '56-os forradalomról és szabadságharcról hús-vér emberek beszámolóiból értesült, és olyannyira megrázónak találta a történetet, hogy egy drámai erejű operát írt belőle. Ez már önmagában nagy tett! A tartalom több síkon is értelmezhető, a szereplők közt meghúzódnak és a cselekményben megjelenő feszültségek pedig folyamatosan filozofikus gondolatokat ébresztenek bennünk. Rautavaara hihetetlenül jól fogta meg a reménytelenséget, a sötétséget, a

lidércességet, a kórushasználat pedig egyenesen vérfagyasztó” – folytatta a dirigens.

Bár a szerző (Giacomo Puccinihez és Richard Wagnerhez hasonlóan) a partitúrában konkrét és szigorú instrukciókkal látta el az előadókat, mindig akad tisztázni való. „Rendteleg olyan költői kérdés hangzik el a szereplők dialógusaiban, amikre a műben nem érkezik válasz. Ezekre csak a librettót is jegyző, és az élet mélyebb értelmével is sokat foglalkozó, a nyáron váratlanul elhunyt mester tudott volna felelni. Így most a közönségen és az előadókon a sor, hogy megfejtsék ezeket a rejtvényeket – mondta Bogányi Tibor, aki elégedetten tekint vissza budapesti munkájára. – Meghatározó számomra, hogy öt éve a Magyar Állami Operaházban dolgozhatom. Tetszik az a tempó, amivel a klasszikus repertoár bővül, és kedvemre való ez a hihetetlen mennyiségű premier is. Ez a folyamat borzasztóan nehéz és rögzös, hiszen a régi beidegződéseket is felül kell írni, de a tendencia rendkívül pozitív. Ezt a törekvést, ami a modernség, a minőség és a nemzetköziség irányába mutat, minden erőmmel támogatom.”

Fotó: Pannon Filharmonikusok

Kettős ünnep

Történelmi pillanat a történelmi pillanatban. Két kortárs komponista alkotásának premierjére került sor az Operaházban az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulója alkalmából. A finn és magyar zeneművek sikerrel vívták meg a maguk harcát a közönség és a kritikusok kegyeiért.

A BÁNYA - TOMMI HAKALA, FRIED PÉTER, CSERHALMI FERENC | Fotó: Rákossy Péter

„Einojuhani Rautavaarára kétségtelenül nagy hatást gyakorolt 1956 szelleme. Bár a cselekmény térben és időben elvont helyszínen játszódik, és általánosságban a diktatúrák ellen vívott forradalmakat, azok dicsőségét és árnyoldalát idézi meg, a zene egyértelműen az ötvenes évekre utal. A kortárs zenére jellemző megoldások – mint például a dodekafónia – mellett megjelenik a jazz is, amely funkciója szerint ugyan egy rádióból szól, de utalásként átveszi a zenekar a kíséretben a motívumokat. A feszültség és az oldás kiváló érzékkel vezeti végig a hallgatóságot az egyébként nehéz zenei szöveget, amelynek vokális szövegei egészen beszédszerűek és tökéletesen illeszkednek a mondanivalóhoz. Filmzeneszerű jelleg, nagyon hatásos és a történeteket árnyaló hangszínek, dallamok jellemzik a mű egészét. Nem is volt vele könnyű dolga Bogányi Tibornak és a zenekarnak, de igazán kiváló végeredmény született. Ugyanezt mondhatjuk az énekekről is, akiknek a suttozó, ráolvasásra utaló mondatoktól kezdve egészen széles skálán mozgott az eszköztára.

Vilppu Kiljunen finn rendező a különleges megvilágítással, a tömegek színpadon való elosztásával, az énekesek mozgatóval mind nagyon jól variált. Antti Mattila díszlettervező a puritán háttérrel, Piia Rinne jelmeztervező pedig a tipikus ötve-

nes évekbeli ruhákkal idézte meg a kort. Az előadásból kimagaslott Tommi Hakala Simon szerepében, ő a forradalom élére áll; lányát, Irát Miksch Adrienn alakította, aki a forradalom által hozott halál helyett bármi áron az életet választaná – még az énekhangjával is ezt sugallta. Jó karakter-szerep volt Laborfalvi Soós Béla Komisszárként, Fried Péter árnyalt személyiséggé formálta a Papot, Kiss B. Atilla Markója valódi forradalmárt idézett, annak minden fanatizmusával és beszűkültségével, Cserhalmi Ferenc Vanhája is megfelelő. Annyira jó az előadás, hogy nem is lehet szabadulni a hatásától.

Kevés is a szünet, hogy áthangoljuk magunkat a *Szerelemre*, a minden idők egyik legjobb magyar filmjéből készült operára. (...) A Requiem a távolból behallatszó kórossal velőt rázóan erős a Mama halálakor: a kórus nagyon kitett magáért. A darab zenei csúcspontja után az a rendezői megoldás is zseniális, ahogy a temetés és a szabadulás párhuzamosan jelenik meg.” (Kiss Eszter Veronika, Magyar Nemzet)

SZERELM - BALATONI ÉVA, FODOR GABRIELLA | Fotó: Csibi Szilvia

„Előljáróban annyit: megkönnyebbülés egy olyan 1956-ra emlékező produkciót látni, mely nem fullad a hősök idétlen és éretlen heroizálásába, üres frázisok puffogtatásába, vagy éppen céltalan érzélgősségbe. Einojuhani Rautavaara műve, *A bánya* egy képzeletbeli diktatúrában játszódik az ország megnevezése nélkül, a Déry Tibor novellája alapján készült Varga Judit-opera pedig a megtorlást követő években. Jót is tett, hogy némileg eltávolodtunk a pontos dátumtól és a pontos helytől – jobban, józanabban lehet így gondolkodni.

Einojuhani Rautavaara zenéjét nem igazán ismeri a hazai közönség, pedig a finn zeneművészet legjelentősebb mestere Jean Sibelius óta. (...) Zeneileg jól árnyalt, ellentétes karakterekre épül a cselekmény, miközben képes monumentalitást teremteni egy nagy történelmi esemény apró háttértörténetében. (...)

A Szerelemben a zenekar jól játszik, és Varga Judit hangszerezése is tetszetős színeket kelt életre: a szimfonikus zenekart szájharmonika, szaxofon és bővített ütősszekció egészíti ki. (...) Fodor Gabriella és László Boldizsár a házaspár megformálóiaként megnyerő, egymáshoz jól illő páros, és színészi játékukban is meghaladják az operai mércét.” (Csabai Máté, Revizoronline.com)

Visszatekintő – '56 az Operában

„Varga Judit, úgy tűnik, ügyesebb szerző a finnél: hangszerelése – ami különösen az ütősök kezelésében mutatkozik meg – színesebb, érdekesebb, a zenéje izlősebb, tündöklőbb, operájának ragyogó részei – mint a Mama (Öregasszony) halálát elbeszélő epizódban a Requiem, az amerikai részek vezérmotívuma, a zárókórus és különösen a szerelmi motívum, amibe még Wagnert is belehallani – megejtőek.”

(Kolozi László, Színház.net)

„Varga Judit Szerelem című műve nem az eszméket, hanem az emberi szerepeket, játékokat, hazugságokat, vágyakat és szeretetet helyezi előtérbe. Rautavaara enigmatikus, tépelődve filozofáló, helyenként szinte liturgikus szöveggel, egyszerűen, közvetlenül, néha szinte ironikus játékosággal szól hozzánk Varga Judit librettója. A zeneszerzéstéchnika is különbözik: a szabadon kezelt, de egyértelműen jelenlévő dodekafóniát a Szerelemben alkalmazott kollázstechnikával és effektzenével állíthatjuk szembe. Tovább folytatva az ellentétek sorát: míg A bánya a férfiak közelet, filozófiai drámája – gyakorlatilag csak egy női szólószerepet hallunk benne –, addig Varga Judit operája a nők magánéleti drámája, három asszonnal a cselekmény gyújtópontjában. (...) Rautavaara operájában a Simont játszó Tommi Hakala nyújtotta a legszínvonalasabb alakítást mind a színpadi jelenlét, mind az énektechnika terén. Ha kellett, drámai volt, ha kellett, fényes, ha kellett, lágy. (...) A Komisszár szerepében meggyőzően lépett színpadra Laborfalvi Soós Béla. (...) Fried Péter (Pap) egységes, öblös hangszíne jól illett az általa alakított karakterhez.”

(Merényi Péter, Opera-Világ.net)

„Minden jel szerint az 1956-os forradalom hatvanadik évfordulóját is sikerült amúgy magyarosan megünnepelnünk. Pedig a szélárnyékban akadtak érdemi és méltó kísérletek is, mint amilyen az Opera vállalkozása

volt: két, az 56-os tematikához kapcsolódó kortárs opera bemutatójával. Az egyik a nyáron nyolcvanhét esztendőskorában elhunyt finn zeneszerző, Einojuhani Rautavaara, a másik a harminchét éves Varga Judit első operája: 1957–58-ból, illetve 2016-ból. (...) Igen formás előadást teremtett Pesten Vilppu Kiljunen és ugyancsak finnekből álló kreatív csapata. Mindkét műben feltűnt például a szereplők és a kórus mozgásának átgondoltsága, a sokévi átlagnál motiváltabb szerepfarmálások sora, s az a néhány erős kép, amelyet a rendező és Antti Mattila díszlettervező megteremtett. (...)

Előzetes jelül annak, hogy a mű zeneileg legizgalmasabb részletei többnyire nem fent a színpadon, hanem lent az árokban hangzanak fel: ott, ahol a fogadott finn dirigens, Bogányi Tibor győzi meg zenészeit és minket a partitúra értékeiről. (...) A főszerep mégis elsősorban a kórusé, melynek tagjai látványosan önzönlenek alá a színpadon megjelenített tárnába, az itt felhangzó Mária-imájukat pedig emlékezetesen szép operai pillanattá emelik.

Varga Judit operájában a főszerep a Törőcsik Mari alakjánál tettebb-ziláltabb Fodor Gabrielláé, valamint az ágyban fekvő Balatoni Éváé. Mindketten érezhető ambícióval ténykednek, Fodor hangjának kifejezőereje pedig jól szolgálja az ebben a részben is koncepciózusnak mutatkozó Kiljunen rendezését. László Boldizsár és tenorja

○ SZERELM - FODOR GABRIELLA, LÁSZLÓ BOLDIZSÁR | Fotó: Csibi Szilvia

○ SZERELM - BALATONI ÉVA | Fotó: Csibi Szilvia

lubickol az Elvis-jelmezes amerikai betétekben, s éppígy a börtönből szabadulás és a feleségével való találkozás végszakaszában. Kiljunen itt, az előadás végén két emlékezetesen szép képet teremt. Az Öregasszony halálakor a betegszobát, amely addig betöltötte a színpadot, hátrahúzzák a színpad legmélyére: a fiú és férj, János már az üres térbe lép be, miközben hátul még látszik a szoba a halottas ágygal. János és Luca egymást újra Felfedező kettősébe – Varga Judit szándéka szerint – bekapcsolódik mondataival, mondattörédekeivel a kórus: hiszen e két ember története egész nemzedékek története volt. János után egyszer csak végleg eltűnik a kórus tömege mögött: nem a híres-szép filmhez, hanem sokkal inkább a hétköznapi tragikus valósághoz hasonlóan.”

(László Ferenc, Magyar Narancs)

○ A BÁNYA - LABORFALVY SOÓS BÉLA, MIKSCH ADRIENN, FRIED PÉTER, TOMMI HAKALA | Fotó: Rákossy Péter

LE SPONDE DELL' EUPRATE CORO DI SCHIAVI EBREI

LARGO

A szabadságról szól.

magyarnarancs.hu/elofizetes

MAGYAR NARANC

Visszatekintő – '56 az Operában

Határtalan '56

○ FARKAS DÉNES, KÖRÖSI ANDRÁS | Fotó: Pályi Zsófia

Az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójára számos programmal készült az Opera. Két kortárs mű premierje, kiállítások, a *Ciffra1956* emlékkoncert, a *Kádár utolsó beszéde*, az *56 csepp vér* című musical, a *Sír a téli éjszaka* és az *'56-os Rekviem* mind az emlékezést szolgálta. A kerek évforduló tematikája azonban nem csak itthon jelent meg. Kassa mellett New Yorkban is vendégszerepeltek a Ház művészei. Október 24-én este először volt Magyarország az ENSZ Világnapja házigazdája a szervezet Közgyűlési Termében. A Magyar Állami Operaház Zenekarát Szennai Kálmán vezényelte. Közreműködött Rost Andrea, László Boldizsár és a Magyar Nemzeti Balett. Erkel, Kodály és Bartók művei mellett felcsendültek Berlioz és Brahms magyar ihletésű szerzeményei is.

○ MAGYAR SZABADSÁG-HARCOSOK ÉS FINN BARÁTAINK C. KIÁLLÍTÁS - VÖRÖS SZALON | Fotó: Nagy Attila

○ 1956 CIGÁNY HŐSEI - FÉNYFESTÉS AZ ERKEL SZÍNHÁZON | Fotó: Pályi Zsófia

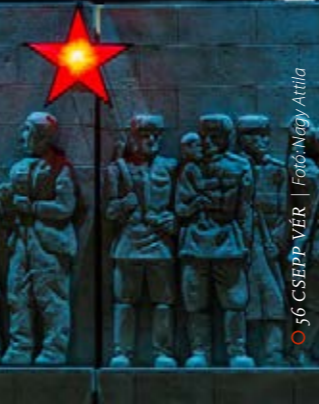

○ SÍR A TÉLI ÉJSZAKA | Fotó: Nagy Attila

○ MAGYAR SZABADSÁG-HARCOSOK ÉS FINN BARÁTAINK C. KIÁLLÍTÁS - VÖRÖS SZALON | Fotó: Nagy Attila

○ "KASSAI POLGÁROK" - SZABADSÁG GÁLA - KASSA, CSOPORTKÉP | Fotó: Rákossy Péter

○ '56 CSEPP VÉR | Fotó: Nagy Attila

Visszatekintő – '56 az Operában

○ BALÁZS JÁNOS - CZIFFRA 1956 | Fotó: Pályi Zsófia

○ KÖRÖSI ANDRÁS, FÜLÖP TAMÁS | Fotó: Pályi Zsófia

○ GÁLAEST AZ ENSZ VILÁGNAPJÁN | Fotó: Veres Anabella

○ FARKAS DÉNES | Fotó: Csibi Szilvia

○ KÖRÖSI ANDRÁS | Fotó: Pályi Zsófia

„A *Kádár utolsó beszéde* nem túlságosan bonyolult négy szereplős kamaradráma. Egyszerűen hagyja hatni azt az abszurd alaphelyzetet, amikor a súlyosan beteg, sötét gondolatoktól gyötört és már csaknem egy éve félretett Kádár János bebotorkált az MSZMP Központi Bizottságának ülésére 1989. április 12-én, hogy elmondja utolsó beszédét, ami bepillantást engedett egy félig megbomlott elme sötétségébe, és voltaképp egy szürreális shakespeare-i királydráma monológiával ért fel.

Az Operaház nagyszínpada alatt vagyunk, alacsony a mennyezet, kevés a levegő, és késő este van, inkább éjszaka; tizenegy óra-kor kezdődik az előadás, (...) ez az első ilyen az Operaház történetében, és talán az első prózai színházi előadás is. (...) Kádár Jánost Körösi András alakítja hitelesen, a néző szemé láttára öregszik emberronccsá.”
(R. Kiss Kornélia, Magyar Nemzet)

○ FORRADALOM, FEKETÉN-FEHÉREN, ÁCS JÓZSEF FERENC-EMLEKKIÁLLÍTÁS | Fotó: Nagy Attila

○ A BÁNYA - FRIED PÉTER, KISS B. ATILLA, MIKSCH ADRIENN | Fotó: Rákossy Péter

○ "KASSAI POLGÁROK" - SZABADSÁG GÁLA | Fotó: Rákossy Péter

„Novák Tamás, író és rendező úgy döntött, hogy ezt a nem túl egyszerű alapanyagot egy darabbá gyúrja, a végeredményt pedig az Operaház katakombaszerű nézőtéri trapézpincéjében mutatja be. Ez a pop up jelleg, a késői, tizenegyes kezdés, plusz a 20. századi magyar történelem egyik leg-szürreálisabb pillanatát megidéző darab egészen különleges és egyedi élményt generál. A darab több tanulsággal is szolgál: 1. a 77 éves Kádár, mint szellemektől kísértett kommunista anti-Hamlet színpadi karakterként is megállja a helyét, 2. minimál díszlettel, harminc négyzetméteren is lehet intenzív, pörgős, interaktív színházi élményt létrehozni, 3. Kőrösi András Kádárként remek, 4. több darabot kellene színpadon kívül életre kelteni.”
(Izing Róbert, Player.hu)

○ '56 CSEPP VÉR | Fotó: Nagy Attila

○ BALOG ZOLTÁN - ÁLLAMI DÍSZELŐADÁS AZ OPERAHÁZBAN | Fotó: Pályi Zsófia

○ BOGYAY KATALIN, PAN GIMUN, SZENNAI KÁLMÁN, SOLYMOSSI TAMÁS, LÁSZLÓ BOLDIZSÁR - GÁLAEST AZ ENSZ VILÁGNAPJÁN | Fotó: Veres Anabella

○ PAP ADRIENN, OLÁH ZOLTÁN | Fotó: Pályi Zsófia

○ "KASSAI POLGÁROK" - SZABADSÁG GÁLA | Fotó: Rákossy Péter

○ A BÁNYA | Fotó: Rákossy Péter

○ A BÁNYA - LABORFALVY SOÓS BÉLA, MIKSCH ADRIENN | Fotó: Rákossy Péter

○ KOCSÁR BALÁZS - ÁLLAMI DÍSZELŐADÁS AZ OPERAHÁZBAN | Fotó: Pályi Zsófia

○ ÁLLAMI DÍSZELŐADÁS AZ OPERAHÁZBAN | Fotó: Pályi Zsófia

Tomboló harmóniák

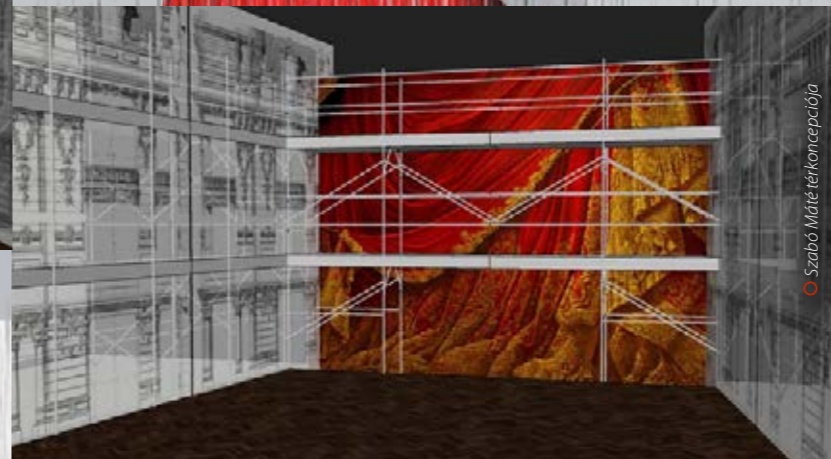
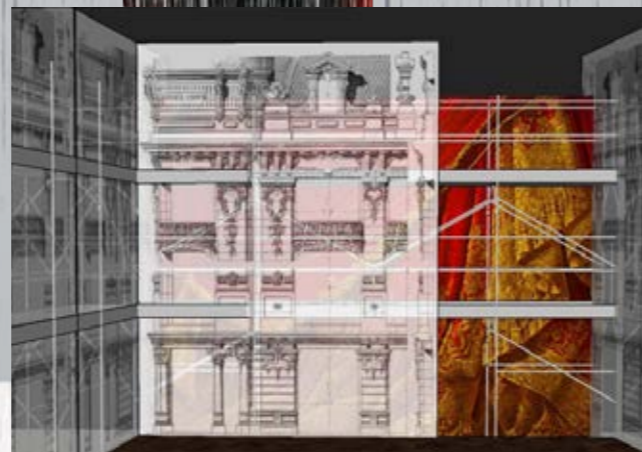
Felfokozott, tébolyító érzelmek, a nagypolitika sötét hatalmi játszmái és a legbensőbb magánélet szálainak összefonódása, egy tragikus szerelem a történelem forgószínpadán vadregényes skót díszletben, az olasz bel canto hangkulisszájában. Ez a *Lammermoori Lucia*, amely novembertől látható az Erkel Színházban.
Papp Tímea

Bár Walter Scott történeteit a romantika korszakára oly jellemző nemzeti érzet és múlt ihlette, Szerb Antal szerint sikerének titka az, hogy „a regény középpontjában nem a történelem áll, hanem az emberi érdekesség, a regényes szerelem”, amely azonban festői háttérrel kap, kielégítve mindenkit, aki ebbe a korba vágyódik vissza. S ha ez még nem lenne elég, a finoman adagolt természetfölötti csoda vagy titok olyan sejtelmes atmoszférát teremt, hogy a feszültség végig fenntartja az olvasói figyelmet.

Az 1819-es *The Bride of Lammermoor* (magyarul: A lammermoori nász) is ezt a bevált receptet követi. Főhőseink, Lucy Ashton és Edgar Ravenswood házasságát finoman szólva sem néznék jó szemmel a két egymással szemben álló család. Az idősebb Ravenswood rossz oldalra állt, így kegyvesztetté vált, birtokát megkapták Ashtonék. A bitorló William Ashton neje, a Lady ezért ifjú sógornője számára politikailag jóval

kedvezőbb frigy szervezésébe fog, bevetve szerencselovagot, jóslást, boszorkányságot, de még papot is. Ám épp az egyházi lesz az, aki keresztülhúzza a számításokat. Általa tér vissza hirtelen, váratlanul az esküvő előtt szinte pillanatokkal Edgar, és kiderül az igazság, a gaz ármány. Lucy a férjvelölt Francis Bucklaw-t majd' megöli, s nem bírva feldolgozni a feldolgozhatatlant, örületébe belehal.

A história nem csupán a képzelet szüleménye, állítólag a valóságban is megtörtént a környéken, az 1600-as évek második felében, a Dalrymple és Rutheford családokat érintve, II. Károly uralkodása alatt. Legalábbis Scott mama így mesélte fiának. Mi, a hálás utókor mindehhez az inspirációhoz hozzátehetünk még egy nem fikciós elemet: az író Williamina Belsches iránti reménytelen szerelmét, hiszen a hölgy Walter Scott helyett a jóval tehetősebb William Forbes neje lett.

© Szabó Máté térkonceptója

A regényt alapvetően követő, ám annak történetébe dramaturgiaiag be-beavatkozó, így aztán szerkezetét tekintve jóval balladisztikusabb operát 1835. szeptember 26-án, a nápolyi Teatro San Carlóban mutatták be. (Ezzel debütált librettistaként Salvatore Cammarano, akinek e műfajban egyáltalán nem ez volt az utolsó munkája.) Hatalmas volt a siker, mind a közönség, mind a kritika részéről, igaz, a premier évében még további tizennyolc előadást a következő esztendőben mindössze négy, majd újra tizenhat, 1838-ban ismét csak kettő követett, és jórészt „koloratúramutatványok mintapéldájaként” tekintettek rá. Nem véletlen: a 19. század második felében színre lépő énekes sztárok nem csupán arra sarkallták a komponistákat, de szinte követelték is tőlük, hogy műveikben képesek legyenek megmutatni technikai bravúrjaikat; a nézők pedig kizárólag rájuk és az ő szövegeikre figyeltek.

A Lammermoori Lucia még a rövid idejű mellőzöttség ellenére is az egyik legnagyobb hatású olasz opera – és itt nem arról van szó, hogy kulcsszituációban említették meg a *Bovaryné*, a *Monte Cristo grófja*, de leginkább az *Anna Karenina* lapjain, vagy Luc Besson *Ötödik elemében*, amelynek egyik emblemikus jelenetében csendül fel az örület áriája, az *Il dolce suono*. Hanem arról, hogy későbbi zeneszerzők kompozíciós szerkezetében, hangszerezésében, színeiben, a lélekábrázolást, jellemfestést elmélyítő harmóniák tekintetében tovább éltették Donizettit, akinek a címszerepet éneklő szopránok mellett azért az Edgart megformáló tenorok is igen hálásak lehetnek.

A pesti közönség 1846-ban, még a Nemzeti Színházban találkozhatott először a művel – akkor már az olasz komponista ismert szerzőnek

számított itt is –, ami az örökölt repertoár részeként 1885-ben az Andrassy úti dalszínház repertoárjára is felkerült. A dívak közül Bianchi Bianca minden tulajdonságában birtokolta a címszerepet, kizárólag az ő népszerűségének volt köszönhető, hogy műsoron maradt a darab. „Egyetlenegy olyan öregember sem látható az Operaház falai között, aki valaha is látta ezen a színpadon Donizetti művét” – írta *A Reggel* az 1948. április 30-i előadást követően, amikor hosszú szünet, harmincnyolc év után mutatták be ismét a Lammermoori Luciót, a beszámoló tanúsága szerint a teljes társulatot és a kiállítást illető nagy közönség- és szakmai sikerrel. Bizonyára sokan vannak, akik számára nem ismeretlen ez a zenei alkotás, akár felvételtől, akár közvetítésből, akár előadásból. Ám ne feledjük, minden generációnak saját referenciaélményre van szüksége. ○

Zenájében a tonalitáshoz ragaszkodó, egyszerre kérelhetetlenül drámai és himnikus, a librettó szövegének ritmusához igazodó, mondanivalójában a hitről és vallásról elmélkedő, ám univerzális üzenettel is bíró darab, amely az operairodalom legmeggrázóbb jelenetét mondhatja magáénak. Ez *A kármeliták*, amely decemberben első ízben látható az Operaház színpadán.

Zsiray–Rummer Zoltán

A halál árnyékának völgyében

A fenti sorokkal neves kritikusok méltatják Francis Poulenc 1957-ben a milánói La Scala színpadán bemutatott operáját, amelyben a katolicizmusához egyszerre ragaszkodó és ellene küzdő zeneszerző megtörtént esetet dolgozott fel. A nagy francia forradalom idején, 1794-ben többek között a compiègne-i karmelita zárdát is feloszlatták, ám az apácák nem voltak hajlandók engedelmessé válni és polgári foglalkozás után nézni, ezért kivégezték őket. A komponista által írt librettó – több áttétellel – Georges Bernanos *Dialogues des Carmélites* című művén alapul. Központi figurája Blanche de la Force, egy arisztokrata leány, aki ebbe a monostorba vonul el a világtól, és bár elmenekülhetne, önként áll a mártírhalált vállaló apácák közé, amikor a guillotine alá küldik őket. (A dráma szövegét Gertrude Von Le Fort egyik novellája, valamint Bruckberger atya és Philippe Agostini forgatókönyve ihlette. Az Emmet Lavery engedélyével adaptált textus kiadója a milánói Casa Ricordi. – *A szerk.*)

Létay Kiss Gabriella, aki a több fontos szereplő közül a voltaképpen főhősnőt, Blanche de la Force-ot alakítja, elmondta, hogy különleges alkalom számára egy ilyen kuriózumnak számító alkotásban játszani, főképp, ha az most először kerül az Opera műsorára. Az énekművész úgy látja: Blanche összetett jellemű figurája alapos felkészülést igényel, amire lehetőség is nyílik a több mint egy hónapos próbaidőszak alatt.

Az előadást a dalszínház művészeti igazgatója, Anger Ferenc rendezi, aki szerint a mű egyik különlegességét az adja, hogy erősen szövegközpontú. „Talán nem is létezik még egy olyan opera, amelyben ennyi beszédet hallhatunk. A romantikus

darabokkal ellentétben nincs benne dramaturgiai sűrítés, mindent kimondanak. Ugyanakkor lehet a sorok között is olvasni, a librettó igencsak mélyfilozófiai jellegű, az egészet pedig egy különleges zenei szövet támasztja alá” – tette hozzá. Konceptiója szerint alkotótársaival, Szendrényi Éva díszlettervezővel, Zöldy Z. Gergely jelmeztervezővel és Kenesey Judit dramaturggal ezt a filozofikusságot ábrázolják majd a színpadon, elemelt, de azért reális képekben, a párbeszédhelyzetekre fókuszálva. „Ez egy egyetemes történet, ami bárhol, bármikor előfordulhat, az evilági és a földöntúli szint egymást erősíti benne. Ugyanakkor erősen hely- és időspecifikus, nem lehet kiszakítani a 18. század végi környezetből, ezért mi sem tesszük ezt” – mutat rá a rendező. Anger Ferenc hangsúlyozta, hogy a szakrális és a profán egyszerre mutatkozik meg ebben a miliőben, de általánosabb szimbólumokat is használnak majd a színpadképen.

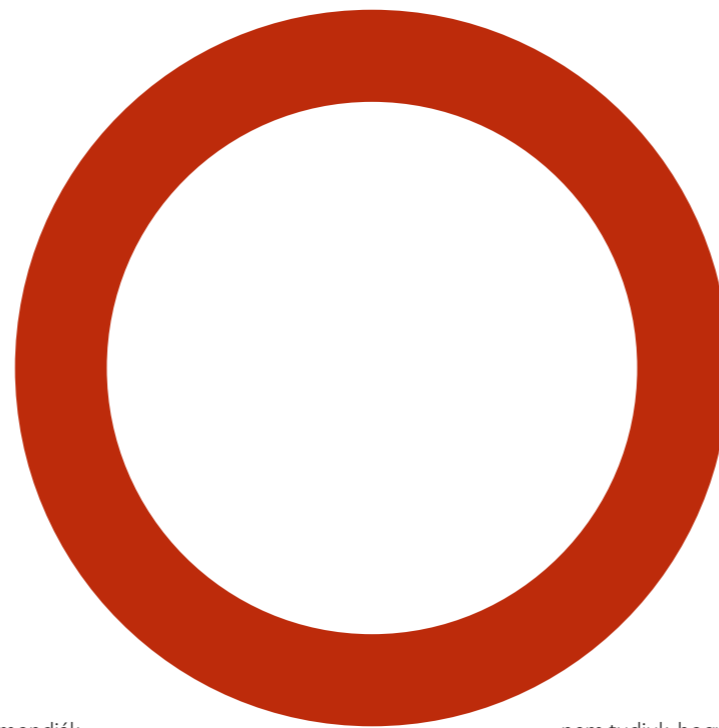
Arra is felhívta a figyelmet, hogy a cselekmény minden része a katartikus zárójelenetet készíti elő, amely hosszú percekben át tart. Blanche de la Force alakjáról úgy véli, „érdekes, hogy önként áll a kivégzés elé. Így az egyik fő rejtvény éppen az, hogy ez a tett a problémái okozta »rituális öngyilkosság«, vagy pedig a félelmeiktől való megszabadulás áldozati formája, ahogyan arra a szövegben többször is utalás történik. A színrevitelben a legfontosabb, hogy ezt a kérdést nyitva hagyjuk” – zárta a beszélgetést a rendező, aki egy olyan produkciót készül létrehozni, amelynek művészi gazdagságát a Christian Badea dirigálta zenekar és a további szerepekben mások mellett fellépő Fokanov Anatolij, Boncsér Gergely, Szemere Zita, Budai Livia, Balga Gabriella és Váradai Zita segíti kibontakoztatni. ○

Csillagok

Budapest egén

Arról a három világnagyságról, akik a hideg hónapok beköszöntével egy időben érkeznek hozzánk, azt érezzük, mintha Mozart, Wagner vagy Puccini éppen nekik írta volna egy-egy alakját. Az énekesek mintha beleszülettek volna a szerepeikbe. Ők persze nem szeretik az efféle osztályozásokat, és igazuk van.

Várkonyi Benedek

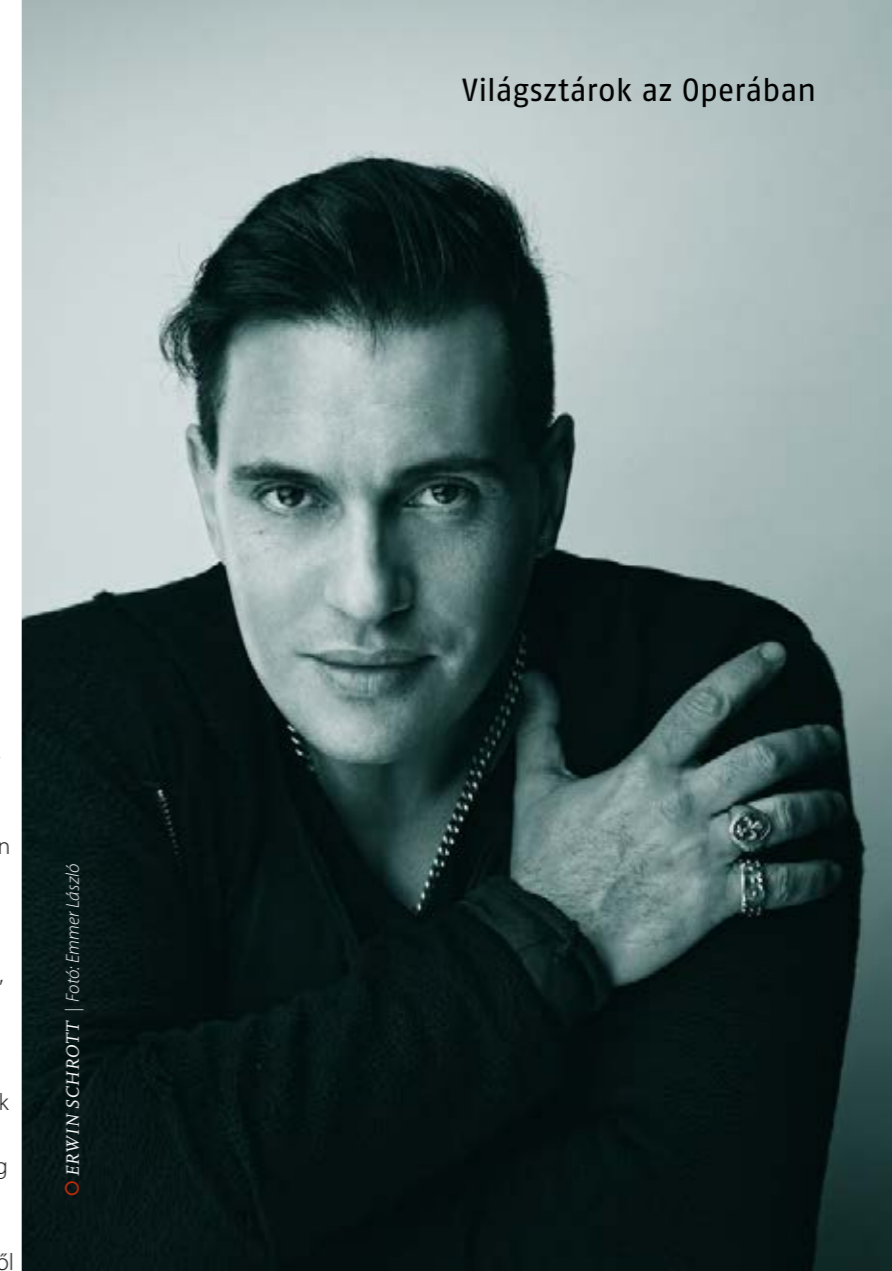

IRÉNE THEORIN

Iréne Theorinról azt mondják, csodálatos Izolda és Brünnhilde, a wagneri világ való neki. Biztosan nem véletlen, hogy Bayreuthban fedezték föl, akkor, amikor a szintén svéd Nina Stemmétől átvette Izolda szerepét. Akkor jöttek rá, micsoda energia rejlik benne; hogy úgy énekel, mintha az semmilyen erőfeszítésébe nem kerülne. Igazából azonban – mondják róla a szakértők – hangjainak megformálása minden pillanatban ellenőrzött. Fegyelmezett és mégis szenvedélyes; így alakította ki azt a dinamikai skálát, amelyen a pianók és a forték között ha nem is végtelen, de nehezen megszámlálható árnyalat húzódik végig. Amikor kell, teli van vitalitással, gyakorta kiemelik azt a dinamizmust, amely állandóan ott dolgozik a szerepei mögött, ami nélkül nem is lehetne elképzelnünk Richard Strauss Elektráját. Máskor pedig különös adottságát tudja megmutatni, a „lebegő vagy lebegtetett pianissimót”, amellyel egyszerűen megigézi a közönséget. A kritikusok szeretnek olykor homályosak lenni; „erős megjelenésű” – írták évekkal ezelőtt a Scala-beli *Istenek alkonyának* Brünnhildéjéről, és

nem tudjuk, hogy ez a mesés hangnak otthont adó test leírása, vagy inkább azt akarták mondani, hogy amikor a színpadra lép, akkor ő „ott is van”, hiszen ott lappang benne valami fenséges, amitől azt érezzük, hogy a romantika miliójából toppant az előadás közepébe. Alighanem a természetéből, az alkatából ered, hogy ő „jelenség”, amely ösztönösen magához vonzza a figyelmünket. Olyan művész, aki szeret játszani; nagyszerű színész, aki nemcsak része a cselekménynek, hanem lendületesen alakítja is azt. Valószínűleg ettől is lett vérbeli sztár, rajongott énekesnő, aki megteremti maga körül azt a drámát és azt a pillanatot, amelytől minden Wagner-mű elevenné válik.

Léteznek operák, amelyekért érdemes élni. A *Don Giovanni* valószínűleg különleges értelemmel bír a montevidói születésű Erwin Schrott számára, akinek művészetében talán fő helyen áll ez az opera. Ő mindkét oldalon játszik: főleg a hódító spanyolt alakítja, de volt már Leporello is, a szolga. Így számára igazán „dialektikus” a világ, ismeri mindkét térfelet. Tapasztalt énekes,

ERWIN SCHROTT | Fotó: Emmer László

akinek szinte nyolcévesen kezdődött a pályája. A *Bohémélet* gyerekkórusában lépett fel, és már akkor nagy rutint szerzett. Kezdetben nyugtalanul lépett a színpadra, attól való félelmében, hogy a végén még elront valamit, és tönkremegy az előadás. Ám az első este után már az volt az érzése, hogy soha nem akar lejönni a pódiumról. Később a jogászi és az operaénekesi pálya között kellett választania, de mivel szívesebben olvasta a kottát, mint a

jogszabályokat, a kérdés viszonylag egyszerűen eldőlt. Az igazi kezdet huszonkét évesen jött el számára, akkor énekelt először komoly felnőttként az *André Chénier*-ben. Négy évvel később pedig az ő tehetségére is figyel valaki: Plácido Domingo. Nevezetes és sokat emlegetett Operalia versenyén akkora lendületet kapott az alig huszonhat esztendőes Schrott karrierje, hogy a világ szinte minden tájáról érkeztek hozzá felkérések. Ma már

○ MARCELLO GIORDANI | Fotó: Kristin Hoebermann

nincs olyan nagy operaház, ahol ne énekelt volna, legkivált természetesen a főszerepét, Don Giovannit alakította. A sors különös fintoraként azt vallja, minden operaénekes álma ez, ám a figurát magát nem szívleli: „boldogtalan, elkényeztetett gyerek volt; mint embert egyáltalán nem szeretem, nem szívesen találkozni hozzá hasonlóval a való életben”. Schrottnak – a hangján kívül – van egy különlegessége: rajong a tangózenéért. Készített már egy *Rojotango* című CD-t, szívesen elzarándokol ebbe a milióbe is, mert jól érzi itt magát, de számára mégiscsak az opera az első. Nyitott szellemű, ami abból is látszik, hogy a sokakat megbotránkoztató, korszerű rendezésekről azt vallja, mindennek helyet kell adni. Mert „az új megközelítés tartja életben az operát”.

A Szicíliában született Marcello Giordani igazi bel canto énekes, valódi olasz

tenor. Autodidaktaként látott az énekesi pályának, nem járt konzervatóriumba, nem játszott semmilyen hangszeren, nem tanult színészetet sem. Viszont később a próbákon kottával a kezében hátul meghúzódott, mert ahogyan vallja magáról, olyan, mint egy szivacs. Persze ott a tehetsége is, amelyről azt mondja, Istentől kapta, ő pedig megpróbálja a lehető legjobban szolgálni vele a közönséget. Meditatív alkat, szeret a feladatai mélyére menni, és a lehető legtöbbet kiaknázni abból a világból, amelyben színpadi alakmása mozog. Amikor megkapja a szerepet, igyekszik az egésznek a háttérét tanulmányozni. Az *Ernani*hoz például először elolvasta Victor Hugo regényét, és csak azután vetette bele magát a zongoristával és az énektanárával közös munkába. Tíz éven keresztül kizárólag bel cantót énekelt, nem csoda hát – mondja önmagáról –, ha mindent ebből a szemszögből közelít

meg. Szemére vetették, hogy tud-e egyáltalán pianót énekelni, mert sokan a leghalkabb hangját is mezzoforténak hallották. Frappánsan válaszolt: „Ez az én pianóm. Az embernek a saját természetét kell megfejtenie. Megvan a fortém is, huszonöt évig tartott, amíg megtaláltam.” Giordani régi vágású muzsikus: „néha azt mondják, hogy ódivatúan énekelek. Nem tudják, hogy ezt bóknak veszem”. A közönség, még ha szereti is az újat, a „klasszikus” vocékat is kedveli. Giordani ezzel a típusú hanggal rendelkezik, és életének több mint a felét a Metben töltötte. Ott talált igazi önmagára, talán azért is, mert ott kelendő az európai hangzás. Ezért is mondja magáról, hogy az Amerikai Egyesült Államokba kellett mennie ahhoz, hogy úgy énekeljen, mint egy olasz. ○

A világ kedvenc gasztromagazinja
már 5. éve Magyarországon

Egy cipőben járva

A világ számos pontjáról érkeznek vendégek az Operaházba, az előadások szüneteiben nem ritka az angol, német, francia, orosz, japán szó sem. A Traviata új produkcióját a Föld másik féltekéjéről hazánkba látogató ausztrál trombitaművész, Bruce Hellmers is megtekintette.

Filip Viktória, Jávorszky György

A több mint négy évtizedes szakmai múltra visszatekintő muzsikos harminc évig ott fújta hangszerét, ahol másnak elakad a lélegzete. Az Ausztrál Opera és Balett Zenekar otthona ugyanis a világ egyik legkülönlegesebb koncerthelyszíne, a jachtikötőkben suhanó vitorlák ihlette Sydney-i Operaház. „A Jørn Utzon tervei alapján készült építmény lenyűgöző külsővel és elhelyezkedéssel bír, de sok problémával küszködik” – árulta el Hellmers. Az 1973-ban átadott komplexumra hasonló sors vár, mint az Ybl-palotára: az elavult színpadtechnika és az akusztikai zavarok miatt 2017-ben bezár egy időre, majd az épületgyűttesben található koncerttermet is felújítják.

Addig is, amíg elkezdődnek a korszerűsítések, a Budapesten gyakorta megforduló trombitaművész ismét felkereste a Magyar Állami Operaházat. „Gyönyörű az épület, és zenészként

○ CARLO FELICE CILLARIO

különösen nagyra értékelem a színpadhoz csatlakozó nagyméretű, nyitott zenekari árkot” – mondta. Természetesen egy szép objektum önmagában semmit sem ér, ha nincs megtöltve megfelelő tartalommal. A Traviata szeptemberi előadásáról így nyilatkozott a rézfúvós játék minden csínját-bínját ismerő szaktekinetly:

„Az énekesek és a zenekar nagyon jó formában voltak ezen az estén, és ez a produkció az egyik legérdekesebb volt, amit valaha láttam. Különös ellentét, hogy míg itt, a város egyik legjelentősebb műemlék épületében az opera modern rendezését mutatták be, addig az utóbbi időkben a darab ausztrál változatait hagyományosabb megközelítés jellemezte Sydney újszerű kőszínházában.”

Annak ellenére, hogy Bruce Hellmers már visszavonult, továbbra is szívesen tesz eleget különböző felkéréseknek. Nemrég fejezett be egy ausztrál koncertkörutat egy vonószekarral, amelyben felesége is hegedül, és továbbra is jó kapcsolatot ápol hazai zenészeinkkel, akikről elismerően szól. Véleménye szerint nincs olyan nyugati zenekar, amelynek soraiban ne lenne legalább egy a legmagasabb művészi minőséget képviselő magyar muzsikos.

Hellmers játékát több élő felvétel és stúdióanyag is őrzi, de máig azt vallja, hogy egy operaház zenekarában játszani a legnagyobb kihívást jelenti. „A koncerteket tekintve a játékidő eleve hosszabb, és van valami egészen csodálatos a színházi munkában, ami a hangversenyéletből hiányzik. Érzelmileg szempontból a színpadon zajló cselekménnyel összekapcsolódnai egészen felkavaró számomra.” Pályája során számos neves karmesterrel dolgozott együtt, közülük a 2007-ben elhunyt argentin származású olasz dirigens, Carlo Felice Cillariót emelte ki. „Olyan tehetséggel dirigált a színházban, amit nehéz felülmúlni... Élénken él az emlékezetemben Puccini *A köpeny* című operájának kezdete, amely varázslatba burkolta az egész színpadot. Ezek azok a felejthetetlen pillanatok, amikért érdemes élni.” ○

○ BRUCE HELLMERS, DÁVIDA TAMÁS, KIRÁLY TIBOR | Fotó: Nagy Attila

Álmok útján

Istenfélő ember, akinek élete is igazolja hitét, aki mögött páratlan életút körvonalazódik. Októberben megjelent Énekes álarc nélkül című kötetében Lukács Gyöngyi meglepő őszinteséggel vall az előadói hivatás felemelő szépségeiről és lesújtó mélységeiről.

Filip Viktória

Egy színpadi ember művészete az előadások, fellépések, interjúk révén nyitott könyv a mindenkori közönség számára. Miért tartotta szükségesnek, hogy ez a formula szó szerint is valóra váljék?

Akik ismernek, tudják, hogy igen rendhagyóan alakult a karrierem. Húszévesen főszerepben debütálni az Operaházban olyan ritkaság, amelyre se előtte, se utána nem volt példa. A kötetem a tanulmányaimról, a moszkvai évekről, a felkéréseimről, a mindennapjaimat megkeserítő irigységről és rivalizálásról is szól. Írok arról, hogy soha nem hagytam el a hazámat, nem költöztem máshová, és miközben külföldön dolgoztam, mindvégig fontos volt, hogy itthon is fellépjek. Megvolt bennem a vágy, hogy rögzítsem azt a sok élményt, ami ért, és rájöttem, hogy ehhez nem kell megvárnom, amíg nyolcvanéves leszek.

Igen ritka, hogy egy művész maga ragad tollat vagy billentyűzetet. Általában olyan szakembernek delegálják a feladatot, aki

vállalja, hogy lejegyzí az életeseményeket...

Az emberi példamutatáson túl milyen céljai voltak a könyv megírásával?

Szerettem volna bemutatni az énekesmesterség fényes és csillogó oldalán túl a gyötrelmes, megpróbáltatásokkal teli aspektust is. Talán szégyenből, talán félelemből, talán a felvállalás hiánya miatt, de erről kevés szó esik. Részletesen szoltam arról, hogy hogyan jutottam el a milánói Scalába, az előénekléstől a próbákön át a különböző nehézségeken keresztül a színpadi sikerig. Számomra az lenne a legnagyobb elismerés, ha minél több szakmán kívüli találná olvasmányosnak és letehetetlennek az írásomat.

A kötet egy gyerekkori álom leírásával kezdődik és az utolsó fejezet is egy visszatérő fantazmából bontakozik ki. Az Ön számára ennyire hangsúlyosak az éjjeli víziók?

Nem szoktam álmofejtéssel bibelödni, mert keresztény ember vagyok, elutasítom az ilyen típusú fejtegetéseket. Inkább a megérzéseim azok, amikre nagyon

odafigyelek, de ezek a leírások jó keretet adtak a történetemnek, amelynek elbeszélésével egészen 2008-ig jutottam, amikor átvehettem a Kossuth-díjat. Minden egyes feladatomban nem említhettem meg, így kiragadtam a fontosabb momentumokat, de vigyáztam arra, hogy a kronológiai sorrend ne boruljon fel, és az olvasó követni tudja a különböző szituációkat.

A könyv utolsó mondata folytatást sejtet. Mikor olvashatjuk a második részt?

Amikor összegyűlik annyi élmény, hogy azt ismét az olvasók elé tárhassam. Bár nagyon szeretek írni, nem volt könnyű széthúzni a szívemet jótékonyan eltakaró képzeletbeli fátylat. Lelkileg nagyon megviselt, hogy szembesülnöm kellett és a legmélyéig át kellett gondolnom bizonyos dolgokat. Ezért sem tudtam volna elképzelni, hogy tollba mondjak, mert a visszaemlékezés, és ez a fajta belső munka nagyon intim folyamat. Úgy érzem, hogy jó időben készült el a memoárom, és ha lesz még mondanivalóm, tovább fogom szöni a gondolatok fonálát. ○

○ Fotó: Pályi Zsófia

Jót tesz a léleknek

DEBRECZENI ÉVA GYERMEKEIVEL | Fotó: Nagy Attila

EZÜSTVÁSÁRNAP NAGYCSALÁDOSOKNAK | Fotó: Nagy Attila

EZÜSTVÁSÁRNAP NAGYCSALÁDOSOKNAK | Fotó: Nagy Attila

DIÓTÖRŐ FESZTIVÁL - GÁL ERIKA ÉS SZVÉTEK LÁSZLÓ GYERMEKEIKKEL | Fotó: Nagy Attila

DIÓTÖRŐ FESZTIVÁL - BALÁZSI GERGELY ÉS FELMÉRY LILI | Fotó: Rákossy Péter

Az Opera művészei bőségesen kiveszik a részüket a jótékonysági rendezvényekből, ám karácsony közeledtével még több feladat vár rájuk. Hogy pontosan milyen teendők lesznek, és milyen municióval látnak hozzá az ideitennivalóikhoz, erről beszélgettünk a Házban dolgozó alkotókkal és munkatársakkal.
Hankó Viktor

Felméry Lili táncművésznő mosolyogva meséli, hogy már többször volt alkalma részt venni a Diótörő Fesztiválon. Ilyenkor az Operaház előtti terület megtelik étellel, színes fényekkel, illatokkal. A faházak megjelenésével valódi elvarázsolt világ nő ki a földből. „Mindig nagyon várom ezeket az alkalmakat, mert különleges hangulata van annak az időnek, amit a házikókban tölthetünk. Egy táblán a nevünket is jelöljük, így az arra járók tudhatják, hogy mely művészekről vásárolnak forralt bort vagy más téli ínycsikket.” A kérdésre, hogy mennyiben más egy ilyen felkérésnek eleget tenni, mint a színpadon táncolva lenyűgözni a közönséget, a 2015/2016-os évad Étoile-ja ezt válaszolta: „Nagyon-nagyon más. Vannak olyan rajongók, akik azért jönnek el ide, mert tudják, hogy én is árusítani fogok. Ilyenkor sor kerülhet egy-egy személyes találkozásra is, ami azért is fontos, mert a színpadon állva vagy épp a nézőtéri székben ülve nem lehet

ilyen közről a másik szemébe nézni. Beszélgetünk, esetleg aláírást is kérnek, és a találkozás a lelkünknek is jót tesz. Természetesen idén is ott leszek, ez nem kérdés!”

„Nagyon jó atmoszférája van az Andrássy úti nyüzsgésnek, ráadásul a Diótörő Fesztivál idején olyasmint csinálhatok, amit egyébként nem szoktam – kezdi Cser Krisztián basszista, aki egy kivétellel négy éve minden lehetséges alkalommal feltűnt a már emlegetett faalkalmatosságokban. – Sok olyan emberrel találkozom, akik két pohár bor között gratulálnak és elmesélik, hogy milyen darabokban láttak. Ezek azért is ritka pillanatok, mert előadás után kevesen tudnak odajönni hozzánk, énekesekhez. Az eladás folyamatát természetesen avatott szakemberek segítik, de előfordult már, hogy én jeleztem, ha épp kifogyóban voltunk a finomságokból. Nagyon élvezem ezt a típusú sürgés-forgást!”

A táncosok és énekesek mellett természetesen a segédszínészek is aktívan részt vesznek az ünnepi előkészületekben. Dávid Zsuzsanna a tavalyi eseményekből legszívesebben arra emlékszik vissza, amikor a járókelők szemében vidámság csillant az egérjelmezben vonuló, a Hókirálynő, a kisegér, és az Egérkirály társaságában lépdelő státszták látványától. Persze ha huncutságról van szó, az Egérkirály alakító Borka Zsombort sem kell féltetni. „Próbáltam mosolyt csalni a járókelők arcára, azokéra, akik a gondolataikba merülve épp nem vettek észre, és azokéra is, akik kisgyerekként láthatóan félve méregettek. Szerencsére velük szülői biztatásra mégiscsak tudunk közös fotót készíteni, így végül jó érzéssel és szép emlékekkel távoztak a vásárból. Kifejezetten szeretem, amikor ilyen természetes kapcsolatot alakíthatok ki a közönség tagjaival, mert így közvetlenebbek a visszajelzéseik is, amelyekből sokat tanulhatok.”

Gerliczki Zsanett rendezvényszervező más aspektusból is rálát az advent első vasárnapjától zajló Diótörő Fesztiválra. Ő volt az egyik, akik tulajdonképpen egyben tartotta a színes-szagos tartozott hozzá a szerződéskötéstől a nyitva tartáson át a be- és kipakolásig. A táblákat is ő rakta ki, amelyen az éppen forralt bort árusító táncosok és dalnokok nevei szerepeltek. „A mindennapi munkámnál az azért jóval nagyobb feladat, ezért is kértem a munkatársaim segítségét. Szétosztottuk a tennivalókat: volt, aki a fát intézte, volt, aki azokat a kórusokat szervezte, amelyek az ország minden részéről érkeztek, és amelyek minden este félórás műsorral kedveskedtek az utca emberének. Az ünnep meghittsége lengi körül az egész fesztivált, amelyben jó részt venni. Az előkészületeket már októberben elkezdjük, de bokros teendőim közepette is könnyebb ráhangolódnom így az ünnepekre.

KISKARÁCSONY | Fotó: Rákossy Péter

Karitatív

Teljesen átszellemülök, ha a Diótörő Fesztiválra gondolkodok, és azt hiszem, más így van ezzel.”

A karácsonyi gyertya és csillagszóró illata azonban nem csak a Ház környékét lengi be ilyenkor. Szinte már megszokott, hogy Ezüstvasárnapon a Nagycsaládok Országos Egyesülete és a Nyugdíjasok Országos Szövetsége tart közös rendezvényt. Idén december 11-én a *Pomádé király új ruhája* lesz látható az Erkel Színházban. A Bohém Kiskarácsony december 14-i programjában, az Opera

művészeinek karitatív előadásán a *Bohémélet* padlászobájába nyerhetünk betekintést operaszínek segítségével. Gyermekmentő karácsony lesz december 18-án, amikor a határainkon innen és túlról érkező mintegy 1100 hátrányos helyzetű gyermek gyönyörködhet az Opera tavaly bemutatott, Csajkovszkij zenéjére megálmodott új, Wayne Eagling és Solymosi Tamás által koreografált meseballetjében. A hagyományok megtartása mellett újdonságokkal is szolgál majd az ideai adventi időszak: új kültéri bábuk jelennek meg a hatalmas üvegoszlopokban, és a 2015 őszi nyolcvanötödik születésnapját az Erkel Színházban ünneplő Tímár Sándor magával ragadó koreográfiával készül a Csillagszeműek december 19-i karácsonyi estjére. Érdemes tehát ellátogatni az ilyenkor pompásan kivilágított Andrassy útra, mind az új élményekre, mind a hagyományos előadásokra kíváncsiaknak. ○

○ KISKARÁCSONY | Fotó: Rákossy Péter

○ DIÓTÖRŐ FESZTIVÁL MEGNYITÓ | Fotó: Nagy Attila

○ KISKARÁCSONY | Fotó: Rákossy Péter

„Zene nélkül mit érek én?”

avagy honnan ered muzikalitásunk?

A bölcsőtől a sírig elkísér minket a zene. Érzéseinket, hangulatunkat nem csupán befolyásolni képes, hanem a muzsikát „eszközként” használva ki is fejezhetjük azokat – vagy éppenséggel magunkra vonhatjuk embertársaink figyelmét.

De vajon minek köszönhetjük zenei adottságainkat, képességeinket? A muzsika valóban „a vérünkben van”? Már az újszülötteknél, illetve a csecsemőknél is megfigyelhetők olyan reakciók, amiből arra következtethetünk, hogy készen állnak a zenei ingerek befogadására és értékelésére. Ezt az alábbi érdekes kísérlettel vizsgálták: a piciknek bábjátékot adtak elő, miközben egy hangszórón keresztül ismétlődő dallamot sugároztak, amibe bizonyos időközönként valamiféle változást iktattak be. A csecsemők – ha a változást jelentősnek érzékelték – fejüket a hangszóró felé fordították. Ha mégsem találták fontosnak a változást, visszafordultak és tovább figyelték a bábszínházat. Az eredmények szerint a csecsemők a dallamokban bekövetkező egészen apró változásokat is képesek érzékelni. De észreveszik-e a kisgyermek, ha egy dallamot teljes egészében magasabb vagy mélyebb hangfekvésben adnak elő? A válasz: igen. Mi több, a tempóbeli változásokat is képesek érzékelni...

Nemcsak a zenetudósok, hanem a zene lélektani hátterével foglalkozó kutatók is úgy találták, hogy ha a gyermekeknek konzonáns, vagyis kellemesnek ítélt hangközökből álló zenét játszunk le, figyelmük fokozódik, és sokkal több kedvező hatásra utaló viselkedést mutatnak, mint ha diszsonáns, vagyis kellemetlenként számmon tartott zenét hallgatnak.

Részlet Herceg Attila cikkéből.
www.mipszi.hu
Fotó: Europress

mindennapi
pszichológia

Az első karácsonyi ajándék

A történet, ami nélkül nincs karácsony!

Charles Dickens örök klasszikusának limitált kiadását **7000 Ft feletti vásárlás esetén 399 Ft-ért vásárolhatja meg** a Libri Könyvesboltokban és a libri.hu-n.

Ajánlatunk 2016. november 1-től a készlet erejéig érvényes. A tájékoztatás nem teljes körű. További információ:

libri.hu/dickens

Libri
Könyvesboltok

Férfiak nagybetűvel

Az egyikük egy munkamániás tenor, a másik talán a legjobb rosszfiú a basszbaritonok sorából. Alekszandr Antonenko és Ildebrando D'Arcangelo a *Háry Estély* sztárvendégei lesznek. László Ferenc

Fotó: Uwe Arens / DG

Férfi lesz. Vagyis olyan operaművészek, akik egész színpadi létezésükkel, éneklésükkel – de megjelenésükkel és kisugárzásukkal is elének idéznek majd a természetes közegében, vagyis a való életben már csak igen ritkán felbukkanó fenomént.

A negyvenhetedik születésnapjához közelítő olasz basszbariton, Ildebrando D'Arcangelo kapcsán mindezt talán már felesleges is elmondani, hiszen külleme révén a „latin szerető” közkedvelt képzetét már az első pillanatban felidéző énekes markáns vonásaival és daliás természetével már-már zavarba ejtően sármos jelenség. Esetében már réges-rég olyan méreteket öltött az ez irányú rajongás, hogy a pescarai orgonista fia rendszerint hamar el is tereli a szót szerencsés fizikumáról: „Én elsősorban a hangomra összpontosítok, mert az opera műfajában az éneklés a legfontosabb, s talán csak jóval azután a húspiac. A haszompra is csupán azért vigyázok, mert ha nem marad a megfelelő pozícióban, nem lehetek többé Don Giovanni, s mehetek vissza Leporellónak.”

Fotó: Uwe Arens / DG

Habár erről meglehetősen ritkán ejtünk szót, azért az opera világához nemcsak a zene és a dráma izgalmas és emelkedett elegye vonz sokunkat, hanem az a természetes vágy is, hogy a színpadon igazi nőket és igazi férfiakat láthassunk. Mielőtt még bárki is fölhördülne, sietve jelzem: ez az óhaj teljességgel összhangban áll a műfaj több mint négy évszázados történetével. Merthogy a nagy, közepes és kis mesterek egyaránt arra törekedtek már a kezdetektől fogva, hogy ábrázolják és felmagasztalják közös emberi létezésünknek ezt a két főcsoportját, vagy még pontosabban ezek eszményített képviselőit: a nagybetűs Férfit és Nőt. Énekszólások szélsőséges pillanatait és drámai összecsapások hatásos jeleneteit

mellett bizony ennek érzékletessé tételét kell szolgálniuk maguknak az operaénekeseknek is: nemcsak a hangjukkal, de az egész színpadi kiállásukkal is. Így válhatott egykoron felfokozott feminin ideállá Maria Callas vagy Házy Erzsébet (s ma Anna Netrebko), illetve a hatványra emelt maskulin indulat megtestesítőjévé mondjuk Mario Del Monaco. A jelenség tehát korántsem új, s aki ezt mégis különdleges divathullámnak vagy épp az operavilág legújabb kori elfajzásának véli, alighanem vajmi keveset ért a művészet ezen ágából.

Mindezt azért szögeztem le így előljáróban, mert a február végi Háry Estély két külföldi vendége két valódi

„Az operaénekes olyan, mint a pap” – mondja D'Arcangelo, aki igencsak élvezi, sőt kiélvezi a fordulatok lehetőségét –, „a mi szakmánk egyik csodája a szerepek és a stílusok váltogatása; imádok rosszfiú lenni, éppúgy, ahogy jófiú is. Rém unalmas lenne mindig ugyanazt a figurát játszani és ugyanabban a feladatkörben mozogni.” Az olasz világsztár ilyesformán azután a Háry Estélyen sem fog majd unatkozni, elvégre diadalmas és nőhódító torreador (Escamillo a *Carmen*ből), megvesztegethető zenetanár (Don Basilio a *sevillai borbély*ből) és még delejező erejű sátán (Mefisztó a *Faust*ből) is válhat belőle ezen az egyetlen, február 25-i estén. ○

HÁRY *Estély*

**KARÁCSONYI
KEDVEZMÉNY
2016. DECEMBER 31-IG.**

A VÉDELMEZŐK ÉS MŰVÉSZEK
ESTÉLYE AZ OPERÁBAN
2017. FEBRUÁR 25.

SZTÁRVENDÉGEK:
ILDEBRANDO D'ARCANGELO
ÉS
ALEKSANDRS ANTONENKO

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Jegyvásárlással kapcsolatos információk: Telefon: +36 30 438 8610 estely@opera.hu www.haryestely.hu

2016. november
december

Aleksandrs Antonenko

Johan Inger's Rain Dogs
Traviata
Székely fonó

In memoriam Kocsis Zoltán
Andor Éva
Richter János100
Christian Badea

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2016
2017
december
január

OPERA

2016. december 1., 3., 4., 8.,
10., 14., 16., 17., 18., 20., 21., 22.,
23., 24., 25., 26., 28., 29., 30. **A diótörő**
Wayne Eagling / Solymosi Tamás / Pjotr Iljics Csajkovszkij

2016. november 30.,
december 2., 4., 6., 11., 15. **A KÁRMELITÁK** | FRANCIS POULENC

2016. december 7., 9., 11., 13.,
23., 25., 28.,
2017. január 5., 7. **Bohémélet** | Giacomo Puccini

2016. december 10.,
2017. január 14. **Királyi Zeneterem**

2016. december 30., 31.,
2017. január 4., 6., 7., 8. **A denevér** | Jff. Johann Strauss

2017. január 1. **Újévi hangverseny**

2017. január 18., 19., 20., 21.,
22., 24., 26., 28., 29. **Anyegin**
John Cranko / Pjotr Iljics Csajkovszkij / Kurt-Heinz Stolze

2017. január 25., 27., 29. **A SZERELEMRŐL ÉS MÁS DÉMONOKRÓL**
EÖTVÖS PÉTER

ERKEL

2016. december 2., 3., 4. **Lammermoori Lucia** | Gaetano Donizetti

2016. december 4.,
2017. január 22. **Pomádé király új ruhája** | Ránki György

2016. december 5. **Richter100**
– a Magyar Állami Operaház Zenekarának koncertje

2016. december 12. **Bolsoj - Verdi & Puccini operagála**

2016. december 16., 17., 18.,
20., 21., 22. **Don Giovanni** | Wolfgang Amadeus Mozart

2016. december 18., 22. **Parázsfuvóláska** | Wolfgang Amadeus Mozart / Lackfi János

2016. december 19. **Csillagszeműek karácsonya**

2016. december 23., 24., 25.,
2017. január 5., 6., 8. **A varázsfuvola** | Wolfgang Amadeus Mozart

2016. december 27., 28., 29.,
30., 31. **Billy Elliot – a Musical** | Sir Elton John / Lee Hall

2017. január 12., 14. **A szerelmi tilalom** | Richard Wagner

2017. január 13., 15. **Sly** | Ermanno Wolf-Ferrari

2017. január 20., 21., 22., 26.,
27., 28., 29. **Aida** | Giuseppe Verdi

2017. január 21. **Renée Fleming dalestje**

“Az öröm abból ered, hogy valaki meg tudja
láttni azt, ami szép és jó az életben.

MÓRICZ ZSIGMOND

SZERETETTEL.

WWW.HAMUESGYEMANT.HU

ERKEL

SZÍNHÁZ
THEATRE

Fotó: Felvégi Andrea

Zoli, avagy when I'm 64

Sok muzsikos van, ki csodálatos, de a Kocsis Zolinál nincs csodálatosabb. Röviden ennyi volna. Kocsis Zoli egy erőteljes zongora meg egy bozontnyi szénakazal a magyaroknak – de mindenkinek az, az úgynevezett utca emberének is, és már az is marad. Nem a Beatles dalában unokákat a térdén lovagoltató, gyérülő hajú, hatvannégy éves bácsi.

Ókovács Szilveszter

Meg sem próbálok illedelmes írást produkálni, megírták már szépen, hüvösen és idiótán is a pályáivét – igen, idiótán: volt orgánum, amely a „legendás zeneszerzőt” siratta. (Hogy az ilyenek hangversenybérletét miért nem tépi össze egy kalauz?! Mert nincs nekik.) És tuti nem Bartók-hangszereléseite vagy a schönbergi Mózes és Áron harmadik felvonására gondoltak, csak szimplán műveletlenek voltak. Távoll álljon tőlem a szokásos szuperlatívusz-zuhatag, az semmit se mond. Személyes élmények jelenthetnek valamit, illetve aki nem ismerte, annak azok a saját, személyes pillanatok, amelyeket ő váltott ki. Egy lemeze, egy beszélgetés vele a rádióban, zenekari koncert valahol. Kocsis-nekrológot ezért mindenki tudna írni, és ez nem könnyíti a helyzetet.

Egyszer egy régi ismerősöm – azóta karmester – azt találta szellemeskedni: ha nincs a mondatában alany vagy tárgy, egyáltalán, ha hiányos a mondata, akkor az Bachra vonatkozik. Ennek az őszinteségét nem ragoznám tovább, mert csak felidegesítem magam, az illető egyáltalán nem ápolta erre a nagyotmondásra feljogosítóan familiáris viszonyt Bachhal. És egyáltalán. Most én mégis így vagyok, mert Zolit ismertem, de életemben ha tízszer találkoztam vele – hát hol vagyok másokhoz képest, sehol, még ha rengeteget hallottam is muzsikálni. Csakhogy a magyar zenei életben tényleg elég volt annyit kiböknöni: „Zoli” – nem szoktuk kimondani, hogy Kocsis Zoli, teljesen fölösleges lett volna. Csak akkor, ha újságíró volt a közelben, vagy más civil, hogy értse. (Emlékszem, a diplomára készülve győri zongorakísérőmmel a termeket latolgattuk, melyikben lehetne próbálni a Liszt Ferenc téren, és ha az a válasz jött: abban a Zoli gyakorol, akkor se kérdeztünk vissza.) Zoli einstandolta a Zoli nevet – ez nem nagyzolás, ez maga a személyiség, amelynek súlya ott lebeg

körülöttünk. Nem teher, nem nehézség, de ott van, hülyeséget nem beszélünk róla, mert magunkat járattuk le, dicsérni meg minek egy valahai csodagyereket, aki sosem a közönségének, nekünk akart megfelelni, hanem sokkal feljebb? (Már kapisgálni is kunszt volt, amit mondott, amilyen asszociációkat talált a zenében – zavarba ejtőn sok konkrétumot, frázisokat, ütemeket, eldugott szimfóniák meg szonáták sokadik tételeinek melléktemáit. Ilyenkor bólogatni is ciki, meg tátott szájjal ülni is. Leginkább haza kéne sunnyogni, és rendesen megtanulni annak a szakmának az alapjait és anyagát, amellyel „hivatásként” nagyozolunk.)

Első találkozásunkon Mahler volt a kerítő! Nem áztatom magam azzal, hogy tudta volna, ki az a fiatal énekes, akit a kollégái öelé vittek. Akkoriban kezdett közeledni a vokalitáshoz, de szinte úgy lehetett érezni, a hangra is hangszerként tekint, akinek/amelynek bizonyos művekben dekoratív szólo jut, és ennek során még holmi szöveg is hagyja el a száját. (Nagy szövegelemző is volt különben!) Nem követte az opera sznob világát, nem követelte a sztárokat, sokszor nevenincs fiatalokkal is beérte, akiket bizalmi munkatársai javasoltak. Egy szó, mint száz, én, aki épp a koncert másnapján terveztem kezdeni új életemet egy hivatalban – mert rájöttem, kevés vagyok az első osztályú opera-énekeské váláshoz –, utolsó pislákolásomban ott álltam a magyar zenevilág legnagyobb tekintélye előtt. Szevasz, nyújtotta a kezét, hoztál kottát? Mert nekem nincs még. Szabadkozva vettem elő a kisalakú füzetet, Mahler *Egy vándorlegény dala* című művét, amit nem a Zeneakadémiáról kölcsönözve, hanem saját zongorakivonatból tanultam évekkel azelőtt. Még egy német vendégcsereplés alkalmával adta valaki, és bárki elé raktam le, minden pianista utálta, mert nem a megszokott kivonat volt.

A zsenik partitúráit jobb sorsra érdemes zenészek sűrítik két kézbe, jó esetben zongorán jól fekvő-hangzó módon, ez viszont Mahler saját, korai zongoraverziója volt, amelyből később a zenekari ciklust bruttosította. Mahler nem volt nagy zongorista, és prüszkölt, aki a hagyományos letétől eltérő, úgymond játszhatatlan ósváltozatot tőlem maga elé kapta. Zoli legyintett, és azonnal játszani kezdte.

És most mit írjak? Csak ketten voltunk, már az a karmesteri szoba sincs meg, ő sincs. Nincs tanú. Semmit se szabadna mondani, ugyanakkor bármit lehet. Hogy fessem le, milyen, amikor valaki a zenészek titokzatos, levegőkből, bólintásokból, hangsúlyokból álló pár elemű, tehát szükségképpen primitívnek látszó ábcéjével elkezd leírni a mindenséget? Hogy miközben két keze alaposan foglalt, néhány pissenéssel, de leginkább magával a zongorázással üstökön ragad, és nem enged? De nem is fáj, sőt, a játéka felett úgy lehet repülni, hogy a rettegett nehézségek, a mahleri dallamvezetés elképesztően kizsákmányoló, szinte beethovenien nem emberi feladatai maguktól oldódnak meg? Egy szó, mint száz: Zolival úgy énekeltem abban szobában, ahogy nem is tudok, sose tudtam. Nem oktatott, nem biztatott, csak végül mondott két helyet, ahol egy szóismétlés mentén jobb lenne tagolni, meg egy másikat, ahol a zenekart fel fogja úzni a fokozás hegyfokára, a váratlan moll akkordra, ott majd szedjem a lábam. Találkoztunk az összpórbán. Kiszédültem a régi Vigadó-épület páternoszteréből, lent már kis fehér-zöld szórólapon együtt virított a nevem Zolival, ezt egy darabig úgy el tudta nézegetni az ember, mintha a pápától kapott volna lelapot. És végül nem volt koncert, sőt, összpórbába se, a szórólapon összeszedték, s úgy mentem azon a kijelölt keddi napon

In memoriam

az új munkahelyre, egy íróasztal mögé, hogy nem tudhattam azt híresztelni: vége van a világnak, a zseniket bevarrják egy minisztériumba, tegnap még Zolival a Zeneakadémia nagytermében, klakkban-frakkban, ma meg lódenkabátban, irattáskával közlekedem, mint valami Kafka, vagy inkább Popriscsin módjára lázalmokat mesélek. S hogy miért esett kútba? Olyan zolis ez is. Mivel el volt szánya arra, hogy – a sajátos, általa kihallott belső kapcsok miatt – a Mahler-dalciklussal együtt adja Strauss ritkán játszott, hatalmas zenekarra írott *Alpesi szimfóniáját*, amikor utóbbi a kottatár nem tudta időre beszerezni, inkább az egész koncert programját lecserélte... Hangszeres voltam, csak egy szólam elhulló birtokosa.

Később egy Ravel-operával kárpótolt – no, kötve hiszem, hogy ő, inkább a figyelmes asszisztencia. Kétségbe esve álltunk a Filharmonikusok ablaktalan, régi próbatermében hatan-nyolcan, a darab szólistái. Zoli fejest ugrott a partitúrába, *A gyermek és a varázslat* című, soha senki által nem hallott varázsművet kellett előadnunk, ő választotta, minek is íróm, ugye? Zolit a zenekar érdekelte meg Ravel, illetve legfeljebb a darab maga mint egész, mi csak annyira, hogy énekeljünk pontosan, viszont van nálunk kotta, úgyhogy térkép szerint majd lépegesünk be... Az énekes azonban máshogy működik. Ne nagyképűsködjünk, hogy „az énekes is zenész”, mert erre túl sok az ellenpélda. Viszont az énekes is kétségtelenül ember, aki ebben az ismeretlen orkesztrális hangorgiában iszonyú hálás lenne néhány személyre szabott intésért, mert sok esetben egymásra épülnek a szólamok, és egy rossz belépés nemcsak időben, de a viszonyítás miatt hangmagasságban is elcsúsztathat másokat. Az énekesen nincs billentyű, nincsenek egzakt izék. Zoli, persze, abból indult ki, hogy másnak is lehet abszolút hallása,

tehát azonnal hallja, mi a cisz (szerintünk ő még a ciszt és a deszt is megkülönböztette, aki tudja, mi az enharmónia, értékelte). Nyilván nehezen viselte, hogy más nem képes a szemével úgy szkennelni kottákat, struktúrákat, adatokat, könyveket, ahogy ő. De hát az lehetetlen! Mindegy, a koncert lefutott szépen, de kínos, hogy ha félrement néhány hang, az Zoli merevlemezen az idők végezetéig beégett. Mindent meghallott, mindent. És akkor történt, a próbán, hogy egy csendesebb szakasz alatt az épp szünetelő klarinétos, szegény, tüsszentett egy nagyot: ezen mindenki derült. Van ilyen, ugye, Olvasóm? Zoli meg egy hosszabb tirádával elküldte a művészt messzi éghajlatra, és azt kiabálta: nem hiszi, hogy ennek meg kellett történnie. Micsoda kérgesség, igaz? Nem kellett hozzá sok idő, hogy rájöjjen: dehogy. Ha az ember tényleg koncentrálni, minden efféle tünete háttérbe szorul, az agy tudja, mikor van rá szükség – a hormonok meg az endorfinok, dopaminok tragédiára is, de ilyenkor csodára képesek.

Találkoztunk sok év múlva egy pápai hangversenyen, Rómában. Zoli a lépcsőn lefele azt mondta, kocsival jött, és alvás nélkül indul haza, vele van a fia is. Én annyit vicceltem, hogy tetszett az iménti koncert a brutálisan hatalmas VI. Pál-teremben (Liszt-év volt), de ez a Liszt csak haladóknak volt való. Villant a szeme, biztos elkönyvelt valami *Les Préludes*-imádó lektúr-lisztesnek... Utána nem láttuk, tényleg hazamehetett.

Érdekes volt látni már az Operából, hogy ő is látja a mi Strauss-terveinket. Eljött az *Arbellára*, beült a szobámba, és jókedve volt. Nekem nem annyira, mert jóízűen kritizálta az előadást, kivéve a karmestert és a szopránt. Aztán ezen is gondolkodtam: eljön, és ott ül a fotelemben a Kocsis Zoli, megnézte az első két felvontást, és mirőlünk, a mi produkciónkról

beszél... Ha nem is túl elégedett, de velünk foglalkozik! Miközben saját Strauss-ciklust épít! És arról beszélgetünk, hogy övéi meg az Opera mely elfelejtett vagy sose játszott Strauss-operákat adjon elő komplementer! Utólag kihúztam magam. *Az árnyék nélküli asszonyt* bezzeg végignézte. Iszonyú büszke voltam, apait-anyait beleadtunk abba az opuszba, magyarországi bemutató száz évvel Béctől elmaradva. Valahol úgy gondoltam, ezt ő szerette volna, de nekem fontosabb volt annál, hogy átengedjem, úgyhogy anno ezzel indítottam a térfoglalást. Aztán kedves levél jött tőle: a karmesternek írta, de nekem küldte el. Mértékkal dicsért, annál többet jelentett. Utána nem sokkal Bach négyzongorás versenyét játszotta nálunk: a pályatársak is jól varrógépeztek benne, de amikor Zoli belépett, vagy nála volt a téma, azt hogy is mondjam? Sehogy. Utána volt már az aortarepedésnek, szóba elegyedett az ügyelővel is. Valami szívgyógyszertől kisimult akkorra a haja, elgöcögött azon, hogy volt képem szóba hozni, mert nekem meg Csernobil nyarán lett göndör...

Mit meséljek még? Egyszer kijelentette, hogy az irodámban függő, rádióvezérelt Seiko óra az ő korábbi szobájából való, sejtí is, hogy került ide. Még élt, amikor megint felmásztam átállítani a téli menetrendre, akkor láttam, nem is távvezérelt. Mindegy, nekem már a Zoli órája marad, abból a bizonyos szobából. Egyszer megkérdeztem tőle, igaz-e az a legenda, hogy Perényivel úgy utaztak valahová vonaton, hogy a Debussy-gordonkadarab kottájából csak egy példányt vittek. Régen volt, Krisztus és a fénymásolás előtt. Állítólag a kupéban megtanulta a szonátát, és a koncerten gond nélkül elzongorázta a rá eső penzumot. Zoli mosolygott, nem érdekelték a hülye legendák. Viszont egyszer összemértük a bal kezünket, mert egyesek szerint az övé

egy oktávot és még egy kvintet (duodecimát) ér át. És az enyém is – aztán mégse lettem Kocsis. Zoli a zenei élet origójában létezett, most nagyon sok lemezét újra megveszik, nem tűnhet el. A spródság halványodik, a tekintélye meg itt marad. Annyit élt csak, mint bálványa, Bartók – s hogy ez mit jelent, talán megér(t)em, when I'm sixty-four... Más történetével búcsúzhatok, ha nagyon kocsisos? Földes Imre, Zolival „közös” zenetörténet-tanárnunk mesélte. A különleges tehetségek osztályába járó kiskamasz mindig késett az órájáról. Földes is fiatal volt, de kikérte magának, hogy őt meg a tárgyat semmibe vegyék, még ha ilyen nagy tehetségről is van szó. Eltökélt, ha késve jön be a kis Zoli, nem fogja észrevenni: így is lett. Zoli hiába ült le a sor szélére, vagy mászott be utóbb a helyére, Földes átnézett rajta. Se feladat, se felelet, pedig aktív volt a srác, rendszeren. Eljött a szünet. Akkor odament hozzá az egyik kislány: „Tanár bácsi, a Kocsis Zoli üzeni, hogy megjött...”

Most meg elment. ○

(Az írás a *Magyar Időkben* jelent meg. *Lugas-melléklet*, 2016. november 12.)

Erzsike albumai

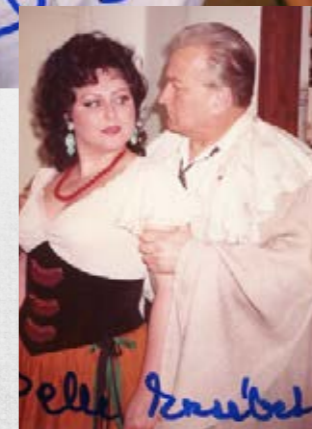
I. rész

Kevesen tudják, hogy az Operaház Emléktára nemcsak a legnagyobb önálló magyar színházi gyűjtemény, hanem egyben a legrégebbi is, hiszen Radnai Miklós igazgató 1930 őszén nyitotta meg az első tárlatot. Az állomány azóta folyamatosan gyarapodik, vásárlással, vagy – és ez a gyakoribb – adományok és hagyatékok által. Van, hogy egy féltve őrzött 1956-os operajegyet hoz a postás, és előfordul olyan is, hogy páratlan kincseket kapunk.

Karczag Márton

A nyár végén érkezett a szomorú hír, hogy elhunyt Weissenberger Erzsébet, az Opera egyik leghűségesebb rajongója. Ha Erzsike neve – így, becézve emlegette őt mindenki – nem is cseng ismerősen, szerény, de mindenhol megjelenő alakjára bizonyára emlékeznek a teátrum régi látogatói. Nyugdíjazásáig óvónőként kereste a kenyerét, egyedül élt szerény lakásában Kőbányán. Testvéreinek kívül nem volt hozzátartozója, számára a Magyar Állami Operaház és az általa rajongva szeretett művészek jelentették a családot. Erzsike a rendszeres látogatókkal ellentétben idővel átszokott a nézőtérrel a színpalak mögé, hogy találkozhasson kedvenc alkotóival. Gyakran lehetett látni az öltözők körül, ahol bocsánatkérő mosollyal, némileg zavarban, sőt a rajongása miatt talán

kissé szégyenkezve várta az énekeseket. Szerette volna megköszönni a tőlük kapott élményeket, színes könyvjelzőkkel is kedveskedett nekik. Talán még ma is használatban vannak ezek az apró, ám igaz szívvel készített figyelmességek.

Noha el lehet képzelni, mekkora fizetésből élt egy óvónő az 1980-as években, Erzsike napi rutinjához hozzátartozott, hogy minden újságot megvegyen, amiben a számára oly kedves szereplőkről írtak. A cikkeket kivágta, albumokba rendezte, amelyeket már évekkel ezelőtt a Házra hagyományozott. Sok esetben kiváló forrásnak bizonyultak ezek a dokumentumok.

Weissenberger Erzsébet az Operaház történetében szinte példátlan módon – a végrendeletében (!) is megemlékezett az intézményről, így halála

után, szeptember elején nagy doboz érkezett az Emléktárba, benne húsz fotóalbummal, egyenként ötszáz-ötszáz gondosan válogatott és felcímkézett képpel. Erzsike nem volt profi fotográfus, felvételei egészen más értékrendet képviselnek, mint a hivatalos színházi fényképészek – Várkonyi László, Mezey Béla vagy a most dolgozó fiatalok – munkái. Nem nagyszerűen bevilágított, tökéletesen elkaptott pillanatokról van szó, amelyek évtizedekkel később is felidézik az adott előadás hangulatát vagy az átlényegülés pillanatát. A tízezer fotó értéke nem ebben rejlik. Erzsike amatőr fotós volt, képei elkészítési technikájuk miatt bármelyik fényképezőgéppel éppen csak ismerkedő családfő albumában elférnének. Ami azonban nemcsak egyedivé, hanem pótolhatatlanná teszi őket, az az, hogy egy olyan ember készítette, akinek a kamerája elé szívesen álltak az előadás előtt vagy szünetekben oly gyakran feszült fellépők. Erzsike valamikor az 1980-as évek elején kezdetett el fotózni és a felvételek tanulása szerint még a legutóbbi években is használta

a kis gépét. Az elmúlt harmincöt év budapesti operaéletének egyedi lenyomatain számtalan mára visszavonult vagy elhunyt alkotót örökített meg. A mára már szétmállott, de akkor még frissen varrt, új jelmezeikben állnak az énekesek, akik talán már maguk sem emlékeznek, melyik szerepükben kapta őket lencsevégre rajongójuk.

Arról, hogy hogyan kezdődött kapcsolata az Operaházzal, ő maga vallott kedvenc tenorjának, Simándy Józsefnek egy 1984-es levélben. A sorokat Simándi Katalin, a dalnok lánya bocsátotta az *Opera magazin* rendelkezésére:

„Tulajdonképpen már február 12-én szerettem volna levelet írni Művész Úrnak, mert akkor volt huszonöt éve, hogy először láttam operaszerepben, mégpedig az *Álarcosbál* Richard grófjaként. (...) Ez az előadás olyannyira nagy hatással volt rám, hogy meghatározta a további életemet. Megszállott rajongója lettem Művész Úrnak és természetesen a zenedrámáknak. (...) Önnek köszönhetem, hogy az Operába járás lett számomra az élet értelme. (...) A legcsodálatosabbnak, legösszettebbnek és ez egyik legnehezebb művészeti ágának tartom az operanéklést. Nem tudok elég hálás lenni a sorsnak és Önnek, hogy megismerkedhettem ezzel a világgal. Talán hihetetlennek tűnik, amit most leírok, de így igaz: ez a műfaj teljesen betölti az életemet. (...) Nem kerestem a családalapítás lehetőségeit, hogy mindig az én »nagy-családommal« lehessek. (...) Azt az ígényt, hogy egy-egy művet sokszor megnézzek, szintén Önnek köszönhetem, mert minden szerepével elbűvölte a közönséget, s engem is. Az eltelt negyed évszázad legszeretettebb, legnépszerűbb előadója lett. A »Simándy-előadások« ünnepnapok voltak sokunk számára. Ezeknek a forró légkörű produkcióknak emlékét megőrzöm, amíg élek!”

Folytatjuk... ○

„Akit egyszer megérint az opera varázsa...”

Andor Éva családjában nem egy zenész van, így a muzsika és a tánc mindig is része volt az életének. Egyetemi gyakornokként kezdte a televíziózást egy híradó szerkesztőségében, azóta számos hazai és külföldi művészt faggatott a kamerák előtt. Megfordítva a szerepeket most mi kérdeztük, többek között az opera műfajához fűződő élményeiről.
Szentgyörgyi Rita

○ Fotó: TV2

Ön már tizennégy éve a TV2 meghatározó arca és 2009 óta készíti portrébeszélgetéseket. A zene területéről kikre emlékszik vissza szívesen?

Pályafutásom csúcsának tekintem, hogy főműsoridőben vezethetem a *Tényeket*, és az élet nagy ajándékának tartom, hogy a hírháttéműsorként indult *Tények Esté*ben számos világhírű alkotóval találkozhattam. A Filmszemle elnökeként Zsigmond Vilmos volt az első vendégem, később meghívhattuk például a világ legnagyobb kortárs zeneszerzői közül Eötvös Pétert vagy Krzysztof Pendereckit is. Kocsis Zoltán, Fischer Ádám karmesterek vagy Riccardo Chailly, a milánói Scala főzeneigazgatója is interjúalanyom volt. Különleges embert ismerhettem meg Pinchas Steinberg személyében, aki 2014 februárjától a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának elnök-karnagya. Marton Éva is többször járt a stúdióban, fantasztikus személyiség, élvezet vele együtt dolgozni. A Bayreuthban legtöbbet dirigáló Peter Schneider szintén a mikrofonom elé ült. Wagner-rajongóként mély nyomot hagyott bennem ez a találkozás.

Hogyan kezdődött a hangok iránti vonzalma? Milyen emlékeket őriz gyerekkorából?

A nagybátyám az Operaház hegedűművésze, édesanyám csellista volt, és én magam is gondolkáztam öt évig. Hétéves lehettem, amikor először jártam az Andrássy úti, gyönyörű épületben. A másik meghatározó korai élményem az, amikor fekszem a szőnyegen és Berlioz *Fantasztikus szimfóniáját* hallgatom. Wagner zenéjébe pedig akkor szerettem bele igazán, amikor tizenvalahány évesen először láttam

az Ybl-palotában a *Parsifalt*. Tinédzser koromban derült ki, hogy az én utam nem erre visz, így abbahagytam az aktív zenélést, de egyetemi éveim után visszatért a komolyzene iránti igényem.

Az egyik közösségi oldalon közzétett bejegyzései arról tanúskodnak, hogy külföldi utazásai során is gyakran felkeresi a kulturális intézményeket.

Az évek során alakult ki az a mára már szenvedéllyé vált szokásom, hogy nem csak itthon nézek operaelőadásokat. Az első ilyen külhoni tapasztalatom a Pinchas Steinberg vezényelte *Pillangókisasszony* volt. A jelenlegi páromban szerencsére nagy operarajongóra találtam, így az európai nagyvárosokban tett látogatásainkat ma már aszerint időzítjük, hogy éppen mit játszanak a nagyobb zenés színházakban, mikor énekel Anja Kampe, Klaus Florian Vogt, Robert Dean Smith vagy Matti Salminen, hogy csak néhány nagy Wagner-énekest említsek.

A budapesti Operában milyen programok keltették fel a figyelmét az utóbbi időben?

Fantasztikusan jó produkciónak lehet látni mostanában! Az elmúlt két évadból kiemelném *A walkürt* és a *Lear* című kortárs operát, amelynek a zeneszerzője, Aribert Reimann is a vendégem volt a *Tények Esté*ben. Emlékezetes élményt nyújtott néhány éve Richard Strauss remeke, az *Ariadné Naxosban* Anger Ferenc rendezésében.

A balett műfaja szintén közel áll önhöz, vagy egyértelműen az opera élvez előnyt?

Nem tudnék, és nem is lehet választani e két művészeti ág között. A szüleim

annak idején szinte minden táncos előadásra elvittek, *A hattyúk tavára* különösen emlékszem. Később fedeztem fel a modern irányzatot, főként Jiří Kylián és Joseph Nadj, azaz Nagy József koreográfiáit. Egy ideig balettoztam is, és gyerekkori álmom volt, hogy művész legyek. Sajnos a magam 174 centiméteres magasságával nincs meg hozzá az alkatom, de sokszor előfordul, hogy ha gyönyörű zenét hallok, arra gondolok, milyen csodálatos lenne egy tánctervezés.

Az opera világa iránt hogyan keltené fel azok figyelmét, akik még soha nem érdeklődtek a zenés színház iránt?

Gondolja azt, hogy ez egy utazás egy egzotikus földrészre. Próbáljon elfelejteni mindent, amit a témához kapcsolódva hallott, és legalább egyszer adja meg magának az esélyt, hogy felfedezze magában az opera iránti szenvedélyt. Lehet, hogy ez lesz élete egyik legcsodálatosabb élménye, ne fossza meg magát ettől! Ennek a műfajnak a lényege a jelenlét, élőben kell megtapasztalni egy-egy előadást: hallani a zenét, az énekeseket, látni a rendezést, a díszletet, a jelmezeket. Akit egyszer megérint az opera varázsa, annak a művészet szeretete életformájává is válhat. ○

Elázva

○ JOHAN INGER'S RAIN DOGS - FÖLDI LEA | Fotó: Csibi Szilvia

Elmosódott határok mentén működik az a Johan Inger által teremtett koreográfia, amely Tom Waits zenéjére készült. A férfi–nő kapcsolat dinamikájával és az emberi lét lényegi aspektusaival foglalkozó *Johan Inger's Rain Dogs* című alkotás magyarországi bemutatóját szeptemberben abszolválták a Magyar Nemzeti Balett művészei.

○ WALKING MAD - CARULLA L. JESSICA, LEBLANC GERGELY | Fotó: Nagy Attila

○ FALLING ANGELS - SARKISSOVA KARINA, MINGARDO ANGELA | Fotó: Nagy Attila

○ JOHAN INGER'S RAIN DOGS - DARAB DÉNES, FÖLDI LEA, KEKALO JURII, LIEBICH ROLAND, KRAJCZÁR BALÁZS, KOZMÉR ALEXANDRA, SARKISSOVA KARINA, KERÉNYI MIKLÓS DÁVID | Fotó: Csibi Szilvia

○ SARABANDE - MYASNIKOV BORIS, D'AMICO PIERPAOLO | Fotó: Nagy Attila

○ WALKING MAD - CARULLA L. JESSICA, LEBLANC GERGELY | Fotó: Nagy Attila

○ SARABANDE - LAGUNOV IEVGEN, KEKALO JURII, D'AMICO PIERPAOLO | Fotó: Pályi Zsófia

○ WALKING MAD - MAJOROS BALÁZS, LEBLANC GERGELY, KRAJCZÁR BALÁZS, TIMOFEEV DMITRY, VILA RICARDO, KELEMEN ÁGNES | Fotó: Pályi Zsófia

○ WALKING MAD - KELEMEN ÁGNES, DARAB DÉNES | Fotó: Nagy Attila

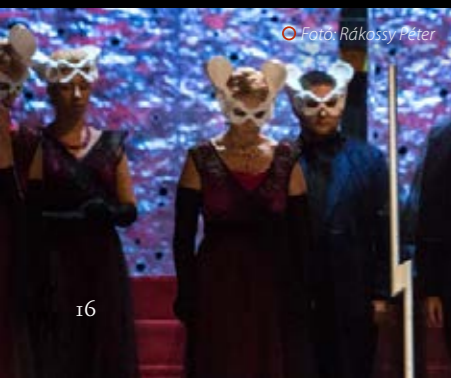
○ JOHAN INGER'S RAIN DOGS - SARKISSOVA KARINA, BALABAN CRISTINA, FÖLDI LEA, KOZMÉR ALEXANDRA, KEKALO JURII, LIEBICH ROLAND, DARAB DÉNES, KRAJCZÁR BALÁZS, KERÉNYI MIKLÓS DÁVID | Fotó: Rákossy Péter

Elkészett szerelem

Meg kell-e felelni a külső elvárásoknak vagy inkább a belső hangra célszerű hallgatni? Hogyan értékelődnek át az emberi kapcsolatok, ha halálos betegség támad? Mennyi őszinteséget bírnak el nexusaink? Ezeket a főbb kérdéseket járja körül Anger Ferenc új, „funkcionális időtlenségben” elhelyezett *Traviata*-rendezése.

„Az apa figurája ruházatában és viselkedésében is a sematikus gonosz és ellenséges képet festi le, szerencsére Alexandru Agache Giorgio Germontként százszor több árnyalatot képes belevinni az énekébe a rendezett szituáció és a külső megjelenés fekete-fehér ellentétéhez képest. Az előadás legjobb alakítása az övé. Miklósa Erika érezhetően nagyon felkészült Violetta szerepéből, hozza is az elvárt színvonalat, az egyes jelenetek által megkövetelt hangszínváltozásokat, belekötni nem is lehetne. (...) Balczó Péter Alfredója helyenként egészen különlegesen szép hangszínnel gyönyörködteti a fület. (...) A karmester, Pinchas Steinberg remekül árnyalta a zenekart, dinamikában szinte mozihatasú különbségeket volt képes előcsalni az operaház sokat szidott akusztikai viszonyai közepette.”

(Kiss Eszter Veronika, Magyar Nemzet)

Fotó: Rákossy Péter

PASZTIRCSÁK POLINA | Fotó: Csibi Szilvia

BALCZÓ PÉTER, MIKLÓSA ERIKA
Fotó: Nagy Attila

„A látvány, a harsány, élénk, kontrasztos színvilág kifejezetten impozáns (látványtervező: Zöldy Z Gergely). A háttérre vetített, folyamatosan változó, hullámzó fény-játékok, az üvegajtók (pontosabban az azokat imitáló plexiajtók) előtti lépcsőre terített vörös szőnyeg, a vajszerű, világoskék égbolttal és fehér felhőkkel díszített kanapé (amely szinte főmotívumként jelenik meg valamennyi felvonásban), a Violettaék vidéki házának nappalija mögött, a kertben zizegő sötétzöld lombok látványa szemet gyönyörködtető. (...)

Határozott, átgondolt a díszlet is, a tárgyak a színes színpadi kavalkádban is egyértelműek. A hátul, U-alakban elhelyezett, kontúros, hatalmas méretű, nyitható üvegajtóknak fontos funkciója is van: az első felvonás báli közönségét gyakran mindössze árnyakként láthatjuk mögöttük, ilyenkor csupán Violetta, vagy ő és Alfredo marad a színpad előterében, mintegy zárójelbe téve az őket körülvevő világot. A használati tárgyak többnyire inkább jelzésértékűek, a rendező elsősorban Violetta és Alfredo személyére, érzelmi világára, lelkiállapotára, kettőjük viszonyára kíván koncentrálni. (...)

Anger Ferenc rendezésében más milióban találjuk magunkat, az események egy magányosabb, ridegebb valóságban zajlanak. Violetta és Alfredo szenvedélyesek, forróvérűek, de kevésbé romantikusak (még kevésbé szentimentálisak), és rendkívül céltudatosak. A színpadkép, a kortalan jelmezek, a díszletek szimbolikus volta, Violetta emberi környezetének elidegenítése, illetve a két főszereplő interpretációja révén kétségtelül egy némiképp újraértelmezett – ha úgy tetszik, „modernebb” –, de igényesen kivitelezett és őszinte Traviata-produkció született. (...)

MIKLÓSA ERIKA, BALCZÓ PÉTER | Fotó: Nagy Attila

KISS ANDRÁS, SIMON KRISZTINA, FÜLEP MÁTÉ, SZAPPANOS TIBOR | Fotó: Nagy Attila

A Violetta szerepében színpadra lépő Pasztircsák Polina érett produkciót nyújtott. Szép ívű, jól felépített alakításában pontosan nyomon követhetőek voltak a nő lelki- és fizikai állapotának változásai, árnyalatai. (...) Kellemes színezetű, puha, lágy, csengő szopránja könnyedén, finoman gördült egyik hangról a másikra. (...)

Alfredo szerepében Balczó Péter mind vokálisan, mind pedig színészi játékát tekintve magabiztosan, lendületesen formálta meg a karaktert. (...) Tisztán, érces hangon énekelt, jól érthető szövegmondással, és meggyőző tudott lenni a líraibb jelenetekben is, mindenekelett a Violettaival énekelt kettőseiben: az Un di felice és a Parigi o cara mindkét énekes részéről remekül, meghittén és ihletetten szólalt meg, szép pianókkal. (...) A Traviata új rendezését hibáival együtt is nívós, ötletgazdag, érdekes, értékes produkciónak tartom.”

(Csák Balázs, Operaportál.hu)

PASZTIRCSÁK POLINA | Fotó: Csibi Szilvia

Egy az egyben

ROST ANDREA, KISS ERIKA, GÁL ERIKA | Fotó: Csibi Szilvia

Első alkalommal hozta hangulatba népi zenekar a közönséget előadás előtt az Operaházban, és első ízben dirigált premiert főzeneigazgatóként Kocsár Balázs. Az egy drámai ívben megszólaló zenei egységet a rendező is friss lendülettel kezelte, hogy a sokaknak oly ismerős és szeretett dallamok újszerű élményt nyújtsanak.

„Nem volt könnyű dolga Michał Znanieckinek, amikor a *Székely fonó* színrevitelére felkérték, és elsőként kapott lehetőséget ennek a kifejezetten magyar darabnak a nemzetközi szinten való feldolgozására. (...) Sikertel találta meg az európai néphagyományok közös nevezőjét, döbbe-

netes erejű például a halott mosdatása, ravatalozása, siratása, a Bolha falusi alakoskodókat ábrázoló megjelenítése a koporsóval, ahogy jelmeztervezője, Magdalena Dabrowska is azt a vizuális világot hozta létre, amelybe bármelyik nemzet fia bele tudja látni a saját falusi emlékeit, vagy ha mást nem, legalább a nagyszülei életét. Az olasz díszlettervező, Luigi Scoglio jól működő látványvilágot teremtett a családi fotót vagy festményt idéző képeretrel, amelyből a cselekmény elindul, majd kilép, időnként visszalép, és amely tökéletes záróvonal a túlvilág és a földi lét, illetve az emlékek és a valóság határán. Juhász Zsolt koreográfiai viszont igazi magyaros ízt adnak az előadásnak.

Kocsár Balázs karmester egyetlen drámai zenei felfűzött zenét ígért, és teljesítette is. Bár a Székely fonó semmilyen értelemben nem tekinthető operának, ahogy

ROST ANDREA | Fotó: Csibi Szilvia

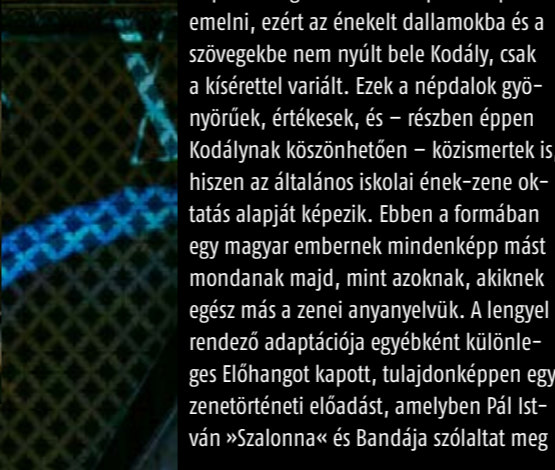

UJVÁRI GERGELY, RÁCZ RITA | Fotó: Csibi Szilvia

Fotó: Csibi Szilvia

Kodály maga sem nevezte annak, jó kezében mégis kellő dramaturgiai funkciót hordoz a partitúra ahhoz, hogy zeneileg is egységes, összefüggő történetnek érezzük a népdalok sorát. A Székely fonó a népdalt magát kívánta az operaszínpadra emelni, ezért az énekelt dallamokba és a szövegekbe nem nyúlt bele Kodály, csak a kísérettel variált. Ezek a népdalok gyönyörűek, értékesek, és – részben éppen Kodálynak köszönhetően – közismertek is, hiszen az általános iskolai ének-zene oktatás alapját képezik. Ebben a formában egy magyar embernek mindenképp mást mondanak majd, mint azoknak, akiknek egész más a zenei anyanyelvük. Lengyel rendező adaptációja egyébként különleges Előhangot kapott, tulajdonképpen egy zenetörténeti előadást, amelyben Pál István »Szalonna« és Bandája szólaltat meg

Fotó: Csibi Szilvia

Fotó: Csibi Szilvia

Fotó: Csibi Szilvia

ROST ANDREA, PATAKI ADORJÁN | Fotó: Csibi Szilvia

néhányat a később elhangzó mű népdalai közül, eredeti kísérettel, és amelynek végén az *A csitári hegyek alatt* kezdetű népdallal meg is énekeltek a közönséget.

Rost Andrea lenyűgözően szépen énekl a Fiatal leány szerepét, az ő énekét hallgatva értjük meg igazán, miért is olyan fontos, hogy a Székely fonóban elsőrangú, a magyar népzénet is értő énekeseket halljunk. Ki kell még emelni a szereposztásból Gál Erikát, aki egészen drámai módon jeleníti meg a Háziasszonyt, különösen hiteles karakter szerepet hallunk Ulbrich Andreától a legény anyjaként a *Csudamalom-balladában*, az énekkar pedig minden várakozást felülmúlt letisztult, igazi kodályi kórushangzásával."

(Kiss Eszter Veronika, Magyar Nemzet)

WIJEMANN BERNADETT, UJVÁRI GERGELY | Fotó: Csibi Szilvia

„Kijár az elismerés a vállalásnak, amely vég-eredményben érvényes kísérletet bocsátott a közönség elé. A zajos sikert arató népzéneszek nyomában ugyanis életerős, az újragalmazásra kész előadás foglalta el a színpadot, s Kodály műve nem is jött ki rosszul ebből a kegyeletet nem tódító kúrából.

Znanieckiék mindenekeelőtt új cselekményt koncipiáltak, ami annál is kevésbé lehetett felháborító, hiszen a műnek eredendően alig-alig volt ilyenje. Történetük a haldokló (Élmények, élmények), majd meg is haló férjről és özvegyéről, valamint az asszony

Fotó: Csibi Szilvia

○ RÁCZ RITA, KISS ERIKA | Fotó: Csibi Szilvia

○ PATAKI ADORJÁN, ROST ANDREA | Fotó: Csibi Szilvia

○ SCHÖCK ATALA | Fotó: Csibi Szilvia

○ MOLNÁR LEVENTE, GÁL ERIKA
Fotó: Csibi Szilvia

○ HAJA ZSOLT | Fotó: Csibi Szilvia

○ KISS ERIKA, ROST ANDREA,
PATAKI ADORJÁN, ULBRICH ANDREA
Fotó: Csibi Szilvia

○ SCHÖCK ATALA | Fotó: Csibi Szilvia

emlékidézõ visszarévedéseirõl kettejük megszépülten is drámai múltjára – meglepõen jól és enyhe didaktikusságában is már-már természetesen simul össze a dalokkal. A visszatekintések tárgyi valójában is jelenvaló képkerete, a gyászt õrzõ ház két oldalán idõrõl idõre láthatóvá váló archaikus, de nem szabvány-folklórjelenetek és mozgássorok nem keltenek megütközést, ellenben értelmezõ és átszínezõ mozzanatokkal gazdagítják Kodály mûvét. (...)

Az Opera énekkara a bemutató estéjén majdnem olyan természetességgel teljesítette feladatait, mint a Duna Mûvészegyüttes egészen remek, zsigeri könnyedséggel mûködõ táncosai. Kocsár Balázs és zenekara biztos támaszt kínált az elõadás számára, s Kodály mellett érvelve nekik is érdemük volt abban, hogy a Székely fonót akár még a föltámadásra is képes csudahalottnak vélhettük." (László Ferenc, Magyar Narancs)

„A Székely fonó ebben a változatban operaként funkcionál, és nem népmûvészeti gálaként. Ehhez kellett a lengyel stáb, Michał Znaniecki rendezõ, Magdalena Dabrowska jelmeztervezõ és Bogumił Palewicz animációtervezõ. Olyanok, akiknek nem lehet a szemére hányni, hogy de kérem, ez nem székely népviselet. Tényleg nem az, a látvány kicsit inkább szláv, kicsit mesei. Nyilván nagyobb a különbség, mint amikor Kodály a székely népdalok közõ felvidékieket is becsempészett, felteszem, Trianon következményeként, de a cél is más: az a kérdés, hogy otthon maradhat-e a mû az operaházban, vagy jobb helyet találhat magának a koncertteremben.

Most otthon van. Otthon attól, hogy története lett, haláltól halál utánig tart. (...) A színpadon a mennyország nyílik meg, egymásra talál férj és asszony, pontosabban férjek és asszonyok, a boldog és boldogtalan állapotok, ifjak és az élettõl fõbe kólintottak. Új népmesei befejezést látunk: máig is élnek, pedig meghaltak. Ahogy Kodály. Ahogy a Székely fonó." (Fáy Miklós, Népszabadság)

„Az új budapesti produkció alkotói számos akadályt gyõztek le azáltal, hogy a dalfõzért felvilágosult szellemmel és jó drámai érzékkel értelmezték át. Az 1932 óta tartó szentimentálisabb megközelítéshez való szoros kötõdés is átlénygült. A zenekar Kocsár Balázs irányítása alatt tökéletesen visszaadta Kodály zseniális zenei hangulatfestését: a gyászostól a vidámig ívelõ atmoszférában a népi dallamok zenei aranszálakként jelentek meg. A lengyel alkotótáb és Luigi Scoglio kisebbfajta csodát mûvelt ezzel az »operával«: ragyogó módon teremtett kohéziót és hozott létre gyönyörû látványvilágot, miközben tiszteltben tartotta a mû gyökereit.” (Alexandra Ivanoff, Bachtrack.com)

Nincs veszve semmi

Bár többen – köztük egy világnagyság és hazai kiválóságaink is – betegség miatt lemondani kényszerültek fellépésüket, Simándy József emlékét semmi sem árnyékolta be. A száz éve született legendás tenor iránt érzett megbecsülés és szeretet szinte átragyogott azon a vasárnap délutáni gálakoncerten, ahol Balczó Péter, Boncsér Gergely, Haja Zsolt, Kovácsházi István, László Boldizsár, Pataki Adorján, Ujvári Gergely és a kiváló, mexikói hőstenor, Rafael Rojas, valamint a Kovács János vezényelte zenekar és énekkar tette ki szívét-lelkét. A vetítéssel és hangidézetekkel tarkított eseményen mintegy 1800 néző ünnepelte Simándy megkerülhetetlen életművét az Erkel Színházban.

○ BALCZÓ PÉTER, KOVÁCSHÁZI ISTVÁN, HAJA ZSOLT, PATAKI ADORJÁN, LÁSZLÓ BOLDIZSÁR | Fotó: Rákossy Péter

○ SIMÁNDY JÓZSEFNÉ, ÓKOVÁCS SZILVESZTER | Fotó: Rákossy Péter

○ SZINETÁR MIKLÓS, SIMÁNDY PÉTER | Fotó: Rákossy Péter

○ SIMÁNDY JÓZSEFNÉ | Fotó: Rákossy Péter

„Kellems meglepetés volt a koncert rendezése. Aczél András és a KEDD Stúdió M. Tóth Géza vezetésével példaértékű vizuális megjelenítést illesztett az egyes áriákhoz. Az egymásba áttűnő, Simándy fellépéseiről készült fotók, eredeti színlapok és plakátok jól harmonizáltak az éppen felcsendülő dallamokkal. A finálé is nagyon stílszerű volt: semmi Brindisi, semmi ráadás. Simándy József felvételről énekelte a Hazám, hazám című áriát Erkel Ferenc Bánk bánjából. Így emlékeztek Budapesten a nagy tenorra.”

(Wolfgang Kutzschbach, Opernglas)

○ BONCSÉR GERGELY, BALCZÓ PÉTER, KOVÁCSHÁZI ISTVÁN, HAJA ZSOLT, PATAKI ADORJÁN, LÁSZLÓ BOLDIZSÁR | Fotó: Rákossy Péter

○ KOVÁCS JÁNOS ÉS A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA | Fotó: Rákossy Péter

○ RAFAEL ROJAS | Fotó: Rákossy Péter

○ PATAKI ADORJÁN | Fotó: Rákossy Péter

○ HAJA ZSOLT, BALCZÓ PÉTER | Fotó: Rákossy Péter

December 5-én Erkel színházi gálával emlékezik a száz évvel ezelőtt elhunyt Richter Jánosra a Budapesti Filharmoniai Társaság. A zenekart 1871 és 1907 között negyvennégy alkalommal vezényelte a Wagner-interpretátorként világhírűvé vált karmester.

Pallós Tamás

Wagner bűvkörében

A fáradhatatlan kultúrateremtő győri egyházi karnagy, zeneszerző, Richter Antal váratlanul bekövetkezett halála után özvegye, egykori tanítványa, az operaénekesi pályára készülő Csazenszky Jozefa két gyermekével Bécsbe költözött. Az elsőszülött „győri fiú”, János (Hans) abszolút hallásának, örökölt zenei adottságainak köszönhetően gyorsan haladt a művészi pályán. A bécsi konzervatóriumban hegedű- és kürtórákat vett, vezényelni tanult, és közben a Theater am Kärntnertor zenekarában játszott. Hangszertudás terén utolérhetetlennek bizonyult, a fáma szerint ugyanis az oboa és a hárfa kivételével valamennyi instrumentum megszólaltatásához értett, és e képességét karmesterként a próbák során a gyakorlatban is kamatoztatta. A konzervatóriumi és templomi koncerteket követően élete igazi debütálására 1865 szeptemberében, szülővárosában került sor; az ottani ének- és zeneegylet kérte fel hangversenyük vezénylésére. Richter később színházi muzsikusként mélyült el Richard Wagner műveiben. A német mester feltétlen híve számára

nagy lehetőség adódott, amikor zenei asszisztensként felvételt nyert a zeneszerző „luzerni alkotóműhelyébe”, ahol *A nürnbergi mesterdalnokok* partitúrájának másolásával, tisztázásával bízták meg. E munka aztán nem csak Richter élethosszig tartó művészi elköteleződését alapozta meg, nagyrabecsülése mellett Wagner atyai barátságával is kitüntette. A lelkes, tehetséges famulus olyannyira közel került a komponista családjához, hogy Cosima Liszt és Wagner házasságkötésekor az esküvői tanú szerepét is vállalta. Sűrű levelezésükben Wagner megszólításai beszédesek: „Kedves Segéd!”, „Én jó Richterem!”, „Kedves Barátom!”, „Legkedvesebb Barát és Segítő!”

Cosima is rendszeresen ír naplójában „Richter barátjunktól”, röviden beszámolva a bayreuthi találkozásokról, a támogatásgyűjtő hangversenyek előkészületeiről, eredményeiről, a szakmai eszmecserekről, a változatos házi muzsikálásokról, később az ünnepi játékok próbáiról, az előadások kapcsán felmerülő problémákról...

Wagnerék érthetően nehezen engedték „hazai kitérőkre” Richtert, aki a pesti Nemzeti Színház opera-előadásait és a Filharmoniai Társaság koncertjeit vezényelve végre igazán fontos posztot tölthetett be. Elsősorban Beethoven, Wagner és Liszt műveit dirigálta, a színházban pedig Wagner-bemutatókat készített elő. Cosima 1875. március 9-i pesti naplóbejegyzése azonban nem túl hízelgő: „Este *A bolygó hollandi* Richter vezényletével; magyarul és olaszul énekelnek. Nagy csalódás! Még sehol sem húzták meg ennyire a Hollandit, sőt Richter cintányért is alkalmazott stb. Csodálkozunk ezen a par excellence wagneriánuson!”

Az ifjú karmester 1871-től 1875-ig tartó intenzív pesti korszaka azért ért véget, mert nacionalista körök – Erkel Ferencre hivatkozva – kifogásolni kezdték német dominanciájú műsorválasztását. Az intendáns azt sem nézte jó szemmel, hogy a bayreuthi Festspielhaus 1876. évi megnyitására, *A Nibelung gyűrűje* első teljes előadására készülő Richter hosszabb pihenőidőt kért a partitúrák tanulmányozására. A nézeteltérések

találkozhattam, akit Bayreuth és Wagner sokéves barátságának dicsfénye övezett. Hallottam tőle egy látható kedvetlenséggel dirigált Meyerbeer *Afrikai nő*-előadást és egy mesterien vezényelt *Mesterdalnokok*-at. Emlékszem, Mahler milyen buzgalommal igyekezett minden tiszteletet megadni Richternek, ami csak egy világhírű, hivatása magaslatán álló művésznek kijár – én is ott voltam az irodájában, amikor az óriási repertoárkönyvet az ablak elé, az írópultára helyezte, és megkérte Richtert, választaná ki maga, mit akar dirigálni. Mahler minden igyekezete, hogy a híres kollégát Bécshez kösse, hiábavalónak bizonyult. Richter hamarosan hátat fordított az osztrák fővárosnak. Ehhez valószínűleg hozzájárult az is, hogy úgy érezte, régi hírnevét elhomályosítja Mahler ifjú ragyogása. Működését Angliába helyezte át...

Angliai pályafutása valójában már 1877-ben elindult, természetesen Wagnerrel. A prominens hangverseny- és operakarmestert, a londoni zenei élet visszatérő vendégét 1899-ben a manchesteri Hallé Zenekar vezetőjévé választották. Richter megismerte és támogatta Edward Elgart, akinek több művét ő mutatta be; az ifjú Bartók pedig *Kossuth-szimfóniájának* manchesteri előadását köszönhette neki. Az alkalmi Richter-koncertek közreműködőiből alakult meg 1904-ben a Londoni Szimfonikus Zenekar, amelynek irányítását az alapító visszavonulása után 1911-ben a hálás Elgar, majd Nikisch Artúr vette át...

Richter 1912-ben a számára sorsdöntő *Mesterdalnokok*-at még egyszer elvezényelte Bayreuthban, ahol gyengülő egészséggel élete utolsó éveit töltötte. Megbecsülten, békében. Wagner és Liszt géniusza, szelleme kísérte el... ◊

ellenére Richter János kapcsolata nem szakadt meg Budapestről. Teherbírására jellemző, hogy bécsi, bayreuthi, londoni és manchesteri működése idején is rendszeresen visszatért a fővárosba. (Utoljára, 1907-ben Liszt *Krisztus-oratóriumát* vezényelte a Vigadóban.)

Richter 1875-ben vette át a bécsi Hofoper és a Bécsi Filharmonikusok vezetését. A zenekar vele induló aranykorában többek között Brahms-, Csajkovszkij-, Bruckner- és Dvořák-ősbemutatókat vezényelt. Tekintélyét

– és szenvedélyes, heroikus karmesteri stílusát – Gustav Mahler feltűnése árnyékolta be. Ahogy Csáth Géza egy helyütt megjegyezte: „Richter János arról volt híres, hogy aránylag kevés próbával igen jó előadásokat produkált. Mahler nem elégedett meg az igen jóval. Csakis a legjobbat akarta.”

Bruno Walter visszaemlékezéseiben így ír a bécsi „generációváltás” körülményeiről: „Roppanó érdekes volt számomra, hogy a Wiener Hofoper karmesterei között Hans Richterral

Finomra hangolva

A Heti Válasz hétről hétre **információt, műveltséget és érveket** ad olvasóinak.

Fizessen elő lapunkra,
és legyen tagja a Heti Válasz hűségklubjának!

Akcióinkról és hűségprogramunkról az elofizetes.valasz.hu oldalon olvashat.

○ A BOLYGÓ HOLLANDI | Fotó: Póly Zsófia

„A karmester a király”

Mestere volt Karajan és Bernstein, vezényelte Plácido Domingo, Renée Fleming és Bryn Terfel fellépéseit, decemberben pedig a Metropolitan Opera, a Covent Garden és a Sydney-i Operaház után ismét Budapesten láthatjuk. Christian Badea ezúttal *A kármeliták* operaházi premierjét és a *Bohéméletet* dirigálja az Andrásy úti dalszínházban.

Oláh András

Poulenc remekműve a francia forradalom utáni időkben, a jakobinus diktatúra végnapjaiban játszódik. Megtörtént eseményeken alapuló darab, ami egy fiatal arisztokrata novícia szemszögéből mutatja be tizenhat apáca kivégzését. Mi az, ami szakmai vagy épp spirituális szempontból a leginkább hat önre ebben az alkotásban?

Ez a kompozíció az operarepertoár egy igen különleges ékköve. A legtöbb drámaian erős utolsó jelenete miatt ismerik, amikor is a nővérek a *Veni, Creator Spiritus* kezdetű zsoltárt énekelve vonulnak a vesztőhelyre. Rendkívül megrendítő pillanat, ráadásul az egyetlen alkalom a zenetörténetben, amikor a guillotine hangja egy zenemű szerves részét képezi. Mivel a francia kultúrán nevelkedtem, számomra ez az opera a nyelv és a történelem csodálatos megnyilvánulása.

Mi az oka, hogy egy ilyen elkötelezetten vallásos mű egyike azon kevés modern operáknak, amelyek napjaink szekuláris világában meg tudtak maradni a dalszínházak repertoárján?

Szerintem az itt megjelenő istenfélő léggör és a fizikai környezet csupán a kereteit alkotják egy valójában sokkal mélyebb és időtlen vitának, ami a lélekről és a vágyakról, a személyes identitás iránti igényről, az élet értelméről és sok más hasonló témáról szól, amelyek egyidősek az emberiséggel. A látószólag törekeny apácák valójában hihetetlen bátorsággal és erős erkölcsi

iránytűvel felvértezett személyek, akik rendelkeznek az együttérzés és a megértés képességével. Minderre napjainkban is nagy szükség van – elég csak körbenézni, mi zajlik ma körülöttünk.

A kármeliták által felvetett eszmék nem csupán üres szavak – a nővérek végül meghalni is hajlandók értük.

Mi inspirálta Poulenc mélyen gyökerező hitét, és ez a fajta komolyság hogyan hozható összhangba azzal a könnyed, játékos zenével, ami a fiatalkorát jellemezte?

Nem tudom pontosan, hogyan zajlott le benne ez az átalakulás, de azt feltételezem, hogy mindig is mélyen vallásos ember volt. Valószínűleg az élete végéhez közeledve vált számára világossá, mi az, ami igazán fontos. Hasonló változáson ment keresztül Liszt Ferenc is.

Említette, hogy a francia műveltség képezi tudása alapját. Milyen többletet adott az Ön számára ez a tény?

Abban az időszakban kezdtem a tanulmányaimat Romániában, amikor az országom nagyon közel állt a franciákhoz. Ennek régi hagyományai vannak, számos román író, színész és zenész lett a 20. század francia kultúra meghatározó alakja, elég csak Eugène Ionesco, Tristan Tzara, George Enescu, Constantin Brâncuși munkásságára gondolni. A beszélt nyelv meghatározza a műveltséget, hiszen magában hordozza a szépséget és a kifejező erőt, egyben rendelkezik egy erős karteziánus, racionalista

logikával, ami magával ragadó. Ezek a jellegzetességek átszüremlenek a zenébe is.

Decemberben Puccini Bohéméletét is dirigálja, amit világszerte számtalanszor megtett már. Sokszor elmondta, hogy mindig van valami új, amit érdemes felfedezni a partitúrában. Mi az, ami az utóbbi időben foglalkoztatja ezzel a művel kapcsolatban?

Ez a darab régi, jó barátom, rengeteg szép emlék fűz hozzá, például amikor Mirella Frenivel és Plácido Domingóval adtuk elő néhány éve a Metropolitan Opera évadnyitó gáláján. Mivel ennek a gyönyörű operának a vezénylése kapcsán már ilyen nagy múltra tekintek vissza, az új elemek – mert ezek mindig vannak – a friss énekhangokból, a zenekarból, az előadás változó akusztikai részleteiből állnak össze. Csupa apróság, amik szavakban nehezen fejezhető ki, de nagyon világosak és fontosak számomra.

A karmester az opera-előadás lelke, aki a kottából indul ki, miközben a zenekarral és az énekesekkel is dolgozik. Ennek ellenére van olyan alkalom, amikor a többi alkotó is inspirálja? Mi a helyzet egy csaknem nyolcvanéves rendezés esetében, mint amilyen a budapesti produkció?

Volt alkalmam pár kiváló színpadi rendezővel dolgozni, akiknek eredeti ötletei és a zenéhez fűződő szerves kapcsolata valóban ihletet adott. Ilyen volt például a Liviu Ciulei által

Portré

megalkotott *Kisvárosi Lady Macbeth* a Spoleto-i Fesztiválon, a Stefan Herheim által Oslóban színpadra vitt Tannhäuser vagy John Cox és David Hockney *A kéjenc útja*-produkciója Stockholmban. A budapesti Bohémélet számomra olyan, mint egy régi, kedves ismerős, akivel szívesen találkozom újra és újra, és alighanem a közönség is így van ezzel.

Eddigi munkái során milyen tapasztalatokat szerzett az Operaház zenekarával?

Csak jó emlékeim vannak. Az első feladatomban a 2013-as *Tannhäuser* volt, amit *A bolygó hollandi*, a *Parsifal* és most a Bohémélet követ. Lenyűgözött, milyen sok jó énekes van önöknél! Ilyen sok előadást ilyen széles repertoárral bemutatni, többségében magyar előadókkal – ez igencsak figyelemre méltó.

A zenei élet olyan emblematikus alakjaitól tanulta a karmesterséget, mint Herbert von Karajan és Leonard Bernstein. Mi a legfontosabb, amit tőlük kapott útravalóul, és mi az a tanács, amit ön adna át a következő nemzedéknek?

Egyszerűen fogalmaztak, úgyhogy én is könnyen össze tudom foglalni a lényegét. Mindig azt mondták, hogy a karmester a király, ezért hát tanulmányozzátok a kottát, és ha már ismeritek, analizáljátok tovább, mert a darabról soha nem lehet eleget tudni! A másik meghatározó elem a közönséggel való kommunikáció, hiszen meggyőző erővel kell elmesélni az adott történetet. Természetünkből fakadóan igényeljük, hogy reagálhassunk egy jól előadott históriára és az emberi hang szépségére. Ezért lesznek mindig is élő operaprodukciók,

függetlenül attól, milyen technológiai vívmányokkal rukkolnak elő a tudósok.

Milyen további feladatok várják ebben az évadban?

Már eddig is hosszú és sűrű időszakot tudhatok magam mögött. Bukarestben például színpadra állítottam egy *Parsifal*-bemutatót, az ausztrál nyár kellős közepén pedig egy egészen más természeti közegben, de John Bell számomra jól ismert produkciójában (hiszen a 2013-as premiert is én dirigáltam) a *Toscát* fogom vezényelni újra Sydney-ben. Ha az elkövetkezendő időszakra gondolok, várakozás tölt el, mert olyan művekkel és művészekkel kerülhetek ismét kapcsolatba, amelyek és akik sokat jelentenek számomra. ◉

REGGELINFO 88.1

Magyarország InfoRádiójának reggeli hírműsora

 inforádió
a CEMP csoport tagja

Minden hír.

Látogassa meg
a megújult **inforadio.hu**
hírportálunkat
www.inforadio.hu

Romantikus indítás

○ KAROSI BÁLINT

A múlt, a jelen és a jövő idősíkjai találkoznak a Magyar Állami Operaház január 1-jei hangversenyén, amelyre a felkért művészek új zenével, tánccal és verssel készülnek. A 2017-es évköszöntőt a Duna Televízió élőben közvetíti.

Molnár Kinga

A Bostonban élő és alkotó Karosi Bálint zeneszerzőt kérte fel az Opera a műsort indító nyitány megkomponálására. A művész szerint egy ilyen megtisztelő és komoly feladatra nem lehetett nemet mondani, még akkor sem, ha elfoglaltságai miatt az idő szűkre szabott volt. Mivel teljesen szabad kezet kapott, elsőként annak járt utána, milyen művek hangoznak még el a koncerten, és mekkora előadói apparátus állhat rendelkezésére. Karosi Bálint hangsúlyozta, hogy számára nem meglepő szituáció, ha megrendelésre alkothat, hiszen a darabjai általában így születnek meg: „Nem szoktam, és nem is tudok a »főoknak« írni, mindig egy adott előadónak vagy együttesnek, lehetőleg a helyszínre való tekintettel szeretek dolgozni.”

○ VELEKEI LÁSZLÓ | Fotó: Mészáros Máttyás

Számba egy nemzetközi megbízáshoz képest érzelmileg nagyon mást jelent egy hazai feladat, mert a magyarországi előadásain a családja és a barátai is részt vehetnek. „A zenében mindvégig megtalálható a magyar gyökereimhez való visszatérés, ennek a viszonynak az átértékelése, illetve egyfajta szakrális vonalként kezelése. Ez az attitűd persze sok más kifejezésmóddal keveredik” – mondta el a komponista. A cikk írásakor még készülő *Nyitány 2017* stílusáról azt nyilatkozta, hogy főleg az amerikai filmzenét vette alapul, ami a nagyromantikus zenekari hangzásra – Gustav Holst és Richard Wagner műveire – épül. Ezt az akusztikai hatást ígérete szerint pár meglepetéssel vegyíti majd, de alapvetően tonális, romantikus

○ KISS JÁNOS | Fotó: Fehér Alexandra

szerelem íródik a Magyar Állami Operaház újévi hangversenyére. Arra a kérdésre, hogy a magyar közönség mennyire nyitott a kortárs művekre, Karosi Bálint azt mondta: ez attól függ, hogy a zeneszerző hogyan viszonyul a hallgatókhoz. „A közönséggel semmi baj nincs, és már ott eldől minden, hogy egyáltalán eljönnek-e egy-egy előadásra. A személyes megjelenés a befogadókészség jele. A kérdés inkább az, hogy mennyire akarja az alkotó »tanítani« vagy »szórakoztatni« a közönséget. Ha komolyzenéről van szó, Amerikában ez utóbbira, Európában pedig inkább az előbbire helyezik a hangsúlyt. Ennek történelmi okain túl az állami támogatás mértékében keresendő a válasz.” Az ifjú muzsikusz

tervezi, hogy az újévi rendezvényre hazautazik, sőt a próbákon is szeretné segíteni a muzsikuszok munkáját. E kortárs alkotás után egyszerre lépünk vissza és előre az időben: a koncert második műsorszámaként az Operaház egyik korábbi intendánsa, Radnai Miklós egyik darabjára készült, filmre vett táncot láthat a jelen lévő közönség és a tévé nézők köre. Az infánsnő születésnapja című táncjáték részleteire Kiss János és Velekei László készített tánctervet, a jeleneteket az Eiffel-csarnokban rögzítették. „Ókovács Szilveszter főigazgató úr ötlete volt, hogy Radnai zenéjére alkossunk koreográfiát, és az a gondolat is tőle származik, hogy azt ne az újévi előadás helyszínén adjuk elő élő programként, hanem egy korábban rögzített filmről legyen követhető” – mondta el Kiss János, a Győri Balett igazgatója. A múltat a hangok képviselik, a jelent és a jövőt pedig a mozgóképen szereplő Kőbányai úti helyszín, az Opera leendő logisztikai és művészeti központja, az Eiffel Műhelyház.

„Teljesen mást jelent, ha film készül a munkánkból és nem színpadi mű” – árulta el Velekei László, a Győri Balett koreográfusa. A mozgó képkockákon jobban ki tudják emelni a testmotívumokat vagy a tekinteteket, éppen ezért nagyon fontos a táncosok személyisége. A három női és három férfi táncosról – Tanykpayeva Aliya, Sarkissova Karina, Melnik Tatiana, Balácsi Gergő, Leblanc Gergely, Oláh Zoltán – mindkét koreográfus lelkesen mesélt, Kiss János a tehetségüket és az előadói alázatukat említette, kollégája pedig a kiforrott egyéniségüket emelte ki.

„Mivel nem színpadi körülmények között rögzítettük az epizódokat, hanem a felújítás előtt álló Eiffel-csarnokban, ezért maga a helyszín is inspirálta a produkciót. Ahogy összeálltak az érzelmek és a gondolatok, a művészek szinte rajzoltak a térben” – tette hozzá Velekei László, aki azt is elmondta, hogy a Radnai Miklós muzsikájára kitalált performanszban a mozgás és a zene rezonanciáját dramaturgiai vonal nélkül szeretnék visszaadni. „A klasszikus állapottól jutunk el az elemi létig. Ezt szimbolizálja, hogy a koreográfia elején gyönyörű estélyi ruhát és frakkot viselnek a szereplők, majd a végén a hölgyek fekete trikóban, az urak pedig félmeztelenül táncolnak” – magyarázta. Kiss János szerint az elegáns ruhák ellenpontosítják az ipari helyszínt (ahol szigorúan ügyeltek a táncosok biztonságára), éppen ezért akár *Kontraszt* is lehetne a kisfilm címe. A film forgatásához két napra volt szükségük: az elsőn a próbák, a másodikokon pedig a felvételek zajlottak.

Az újévi eseményre nemcsak zenével és tánccal készül az Opera, hanem verssel is: Szabó T. Anna költőnő Karosi Bálinthoz hasonlóan szintén erre az alkalomra ír egy művet, az artisztika területei mellett pedig a tudomány képviselőjében Ablonczy Balázs történész mond újévi üdvözlőt. A koncerten elhangzik majd Beethoven *IX. szimfóniája* Kovács István, Megyesi Schwartz Lúcia, Pataki Dániel és Róser Orsolya Hajnalka énekesek és a Magyar Nemzeti Balett közreműködésével. A karmesteri pulpituson Pinchas Steinberg áll majd. Ez a hangverseny minden bizonnyal jó felütése lesz a következő, élményekben gazdag évnek. ○

Férfiak nagybetűvel

Az egyikük egy munkamániás tenor, a másik talán a legjobb rosszfiú a basszbaritonok sorából. Alekszandr Antonenko és Ildebrando D'Arcangelo a Hány Estély sztárvendégei lesznek. László Ferenc

© ALEKSANDRS ANTONENKO | Fotó: Johannes Iffovits

A negyvenegy éves lett tenorista, Alekszandr Antonenko az elmúlt szűk évtized nagy felfedezettje – és hőse, hiszen bátor emberek sorsát énekli meg és játssza el a legfontosabb operaházak színpadán. Radames, Manrico, Cavaradossi és a nagy erejű Sámson gyakori alakítója, s egyszersmind a New York-i Metropolitan Opera legelső nem feketére mázolt Otellója korántsem az egyetlen világhódító lett muzikus napjainkban, gondoljunk csak a mezzoszoprán Elina Garančára vagy a

karmester Mariss Jansonsra. Antonenko ezt így magyarázza: „Lettország közel van Moszkvához és Szentpétervárhoz, ami erős kulturális és zenei befolyást gyakorolt ránk az évszázadok során. De ennél is fontosabb, hogy saját jogon is nagyon komoly zenei hagyományaink vannak, s ne feledjük, hajdanán még Richard Wagner is dolgozott Rigában!”

A megtermett alkatú és erős színpadi kisugárzású tenorista fellépési naptárja már évekre előre

tele van róva, azonban a roppant munkabírású énekest ez láthatóan nem aggasztja: „Munka, munka és újra csak munka – ez tart engem tökéletes formában. Ezért azután nem is igen van szükségem másfajta edzésre, s ha mégis pihennék egy kicsit, akkor leginkább horgászom vagy a kertemet ápolom.”

Antonenko, akárcsak az est másik vendégművésze, D'Arcangelo, otthonosan mozog az operavilág majd' minden szögletében, így akár az egyes nemzeti közönségek összehasonlítására is szívesen vállalkozik: „Országtól függően igen nagy különbségek tapasztalhatók az operaközönség temperamentumában. Ezen én is gyakran meglepődöm, mert néha rácáfolnak az előzetes feltételezésekre is. Svédországban és Norvégiaiban például mindig erős és heves tetszésnyilvánításra kész a hallgatóság, míg a szláv publikumok higgadtabbak, a lett nagyérdemű pedig még náluk is visszafogottabb.”

Ildebrando D'Arcangelo már járt és fel is lépett Budapesten, ám Alekszandr Antonenko most először énekel majd nálunk. Így aztán a magyar közönségről még csupán előzetes elképzelései lehetnek. Egyszóval rajtunk és persze rajta áll is majd, hogy megtapasztalhatta a hazai zenebarátok rendszerint könnyen lelkesülőnek azonosított vérmérsékletét.

„A derék bécsiek legalább a színpadon lássanak férfiakat” – mondja Németh László történelmi drámájában a címszereplő Széchenyi István, s bizony valahogy mi is így lehetünk ezzel: Operába járunk, hogy végre szembe kerülhessünk a maskulin erő e nemes formájával. Előadásokon, vagy mint ahogy ezúttal kínálkozik a lehetőség: a február 25-i Hány Estélyen! ○

© ALEKSANDRS ANTONENKO, SONYA YONCHEVA | Fotó: Ken Howard - Metropolitan Opera